

Міністерство освіти і науки України
Харківська обласна рада
Харківська обласна державна адміністрація
Департамент науки і освіти
Харківської обласної державної адміністрації
Комунальний заклад
«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради
Кафедра природничих дисциплін

І. П. Упатова

ПРОБНІ УРОКИ З БІОЛОГІЇ

Методичні настанови

Харків, 2021

УДК 378.147.4

П 69

Укладач:

Упатова Ірина Петрівна. – доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри природничих дисциплін Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

Рецензенти :

Харківська Алла Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної роботи Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

Дехтярьова Олена Олександрівна – кандидат біологічних наук, доцент, доцент кафедри природничих дисциплін Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

Закірова Світлана Василівна – спеціаліст вищої категорії, учитель-методист Харківської загальноосвітньої школи I-III ступенів №131 Харківської міської ради Харківської області.

П 69 І. П. Упатова. Пробні уроки з біології: методичні настанови. Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради. Харків. – 2021. – 86 с.

Методичні настанови укладено відповідно до вимог освітньо-професійної програми з педагогічної практики «Пробні уроки в закладах загальної середньої освіти» і спрямовані на розв'язання завдань вдосконалення професійної підготовки студентів педагогічних закладів вищої освіти.

У матеріалах запропоновано зміст педагогічної практики, методику її організації і проведення, настанови та вимоги до складання і заповнення щоденника практики; написання конспекту уроку біології; методики його підготовки, організації та проведення; наведено приклади аналізу уроку, подано додатки практичного спрямування; зазначено форми і методи контролю педагогічної практики.

Методичні настанови укладено відповідно до вимог освітньо-професійної програми 091 Біологія (освітній ступінь – бакалавр).

УДК 378.147.4

Затверджено на засіданні науково-методичної ради Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

Протокол № 5 від 12.05.2021 р.

Голова науково-методичної ради академії

_____ А. А. Харківська

© КЗ «ХГПА» ХОР

© Упатова І. П., 2021

ЗМІСТ

Передмова	5
Розділ 1. Мета, завдання та зміст педагогічної практики «Пробні уроки в закладах загальної середньої освіти»	6
Мета та завдання педагогічної практики	6
Зміст діяльності під час педагогічної практики	6
Вимоги до знань, практичних умінь майбутніх учителів біології	9
Розділ 2. Настанови щодо організації та проведення педагогічної практики «Пробні уроки в ЗЗСО»	12
Організація та проведення педагогічної практики	12
Права та обов'язки практиканта	13
Методичні настанови щодо керівництва та контролю практики «Пробні уроки в ЗЗСО»	14
Методичні настанови щодо звітної документації педагогічної практики «Пробні уроки в ЗЗСО»	15
Методичні настанови щодо оформлення індивідуального плану роботи студента під час педагогічної практики	15
Методичні настанови щодо ведення щоденника практики	18
Розділ 3. Методичні настанови щодо підготовки та проведення пробних уроків з біології	20
Класифікація методичних помилок практикантів і вчителів-початківці	20
Типологія уроків	21
Етапи підготовки уроку	22
Методичні настанови щодо формулювання мети уроку	22
Методичні вимоги до підготовки уроку	26
Методичні вимоги до структури уроку	28
Алгоритм засвоєння навчальної інформації учнями під час уроку	30
Методи та прийоми навчання	31
Основні психолого-педагогічні, етичні, санітарно-гігієнічні вимоги до уроку	33

Розділ 4. Методичні настанови щодо підбиття підсумків педагогічної практики	38
Форми контролю	38
Орієнтовні критерії оцінок залікових уроків	38
Критерії підсумкового оцінювання роботи здобувача вищої освіти за результатами проходження педагогічної практики	40
Література	43
Додатки	46
Додаток А. Звітна документація педагогічної практики	46
Додаток Б. Приклад індивідуального плану педагогічної практики	47
Додаток В. Професійно-методичне портфоліо	50
Додаток Г. Зразок оформлення, складання і ведення щоденника	51
Додаток Д. Рефлексія на уроках	57
Додаток Е. Конструктор уроку	60
Додаток Ж. Приклади уроків біології	65
Додаток З. Психолого-педагогічний аналіз уроку	73
Додаток И. Самоаналіз залікового уроку	76
Додаток К. Програма психолого-педагогічного вивчення колективу класу й учня та складання характеристики	77
Додаток Л. Орієнтовні питання для консультації студентів на початку педагогічної практики	81
Додаток М. Звіт за результатами проходження практики «Пробні уроки в закладі загальної середньої освіти»	83

ПЕРЕДМОВА

Педагогічне кредо: «не кажи – не вмію, кажи – навчуся!»

Народна мудрість

Підвищення якості педагогічної освіти, забезпечення її мобільності, конкурентоздатності на ринку праці вимагає подальшого вдосконалення організації та проведення педагогічної практики у вищих навчальних закладах. Тому в системі професійної підготовки вчителів важливе місце посідає практика з «Пробні уроки в закладах загальної середньої освіти», що ґрунтується на теоретичних знаннях студентів, отриманих під час лекцій, практичних, семінарських занять та самостійної роботи з основних дисциплін.

Педагогічна практика доповнює та збагачує теоретичну підготовку студентів, створює умови для вироблення в них умінь та навичок, необхідних для навчання та виховання учнів основної школи. Під час проходження практики студенти вдосконалюють особистий педагогічний досвід і набувають відповідних професійних умінь та навичок у роботі з учнями.

У наведених методичних настановах розкривається зміст педагогічної практики «Пробні уроки в закладах загальної середньої освіти», методика її організації і проведення.

Подано настанови та вимоги до складання і ведення щоденника практики, конспекту уроку, методики їх підготовки та проведення, наведено приклади аналізу уроку, форм і методів контролю педагогічної практики, пропонуються критерії оцінювання студентів під час проходження педагогічної практики, необхідна документація, зразки якої розміщено в додатках, наводиться список літератури.

Підсумки педагогічної практики підбиваються у формі практичної конференції, під час якої здійснюється аналіз діяльності студентів та оцінювання результатів роботи.

Педагогічна практика «Пробні уроки в закладах загальної середньої освіти» у системі професійного навчання майбутніх учителів біології є компонентом практичної підготовки до фахової діяльності в закладах загальної середньої освіти й спрямована на набуття навичок здійснення освітнього процесу в них.

«Почніть робити те, що потрібно. Потім те, що можливо. І ви раптом виявите, що робите неможливе»

Франциск Ассізький

РОЗДІЛ 1

МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ «ПРОБНІ УРОКИ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ»

Мета і завдання педагогічної практики

Педагогічна практика здобувачів вищої освіти надає можливість наблизитися їм до професійної діяльності вчителя в реальних умовах закладу загальної середньої освіти (ЗЗСО), яка має ґрунтуватись на професійних знаннях, уміннях компетентностях.

Мета педагогічної практики: вдосконалення професійної підготовки шляхом поглиблення і розширення професійних знань, умінь і навичок, набуття й усвідомлення досвіду педагогічної діяльності.

Завдання педагогічної практики:

- ознайомлення зі структурою та змістом освітнього процесу в базовому ЗЗСО, педагогічним досвідом учителів-предметників, класних керівників, адміністрації;
- відвідування уроків учителів і здобувачів-практикантів, здійснення аналізу методики реалізації заняття і результатів спостережень;
- набуття досвіду навчально-методичної та педагогічної діяльності.
- формування вмінь і навичок спостерігати освітній процес та аналізувати його результати;
- вивчення змісту і системи планування навчальної роботи учителя біології;
- вироблення практичних професійних вмінь і навичок організації та здійснення навчальної і виховної роботи з учнями;
- опанування методикою проведення уроків, занять, а також навичками керівництва пізнавальною діяльністю школярів відповідно до їх вікових та індивідуальних особливостей
- формування умінь творчо застосовувати на практиці знання, отримані при вивченні психолого-педагогічних дисциплін і методики викладання біології.

Зміст діяльності під час педагогічної практики

Під час проходження практики здобувачі вищої освіти обов'язково дотримуються відповідної програми, залучаються адміністрацією базових навчальних закладів до надання допомоги, характер якої відповідає профілю навчання і за тривалістю не заважає виконанню навчальних завдань, а також чітко виконують правила охорони праці та протипожежної безпеки з обов'язковим проходженням інструктажів.

Під час педагогічної практики студенти повинні ознайомитися зі структурою та специфікою роботи вчителя.

Зміст педагогічної практики має охоплювати по можливості якомога більше видів роботи вчителя біології. За час практики студенти повинні виконувати такі

види роботи: *організаційну, навчальну, позакласну роботу з біології, методичну, індивідуально-дослідну (ІНДЗ).*

Організаційна робота включає такі форми:

- ознайомлення з організаційною базою школи (кабінет біології, живий куточок, пришкільна ділянка, теплиця тощо);
- вивчення розкладу занять із біології;
- ознайомлення з планом роботи організатора позакласної роботи;
- вивчення плану роботи класного керівника;
- складання індивідуального (у перший тиждень практики) індивідуальний план роботи;
- оформлення документації (з першого дня практики): щоденника, конспектів уроків тощо;
- оформлення звітної документації (останній тиждень практики);
- ознайомлення з усіма обов'язками директора школи, його заступників, учителів, організатора позакласної роботи; з принципами розподілу педагогічних кадрів школи, трудовим законодавством про роботу вчителя;
- ознайомлення з річним планом навчально-виховної роботи школи, планами педагогічної ради, методичних об'єднань, шкільного батьківського комітету та їх роботою;
- участь у роботі шкільної організації учнів (плануванні їх роботи, засіданнях, підготовці питань для обговорення на них, перевірці прийнятих рішень);
- вивчення ролі та функцій, а також документації завідувача кабінету біології; видів інструктажу з техніки безпеки.

Навчальна робота передбачає виконання таких видів робіт:

- відвідування уроків і консультацій учителів біології школи задля набуття педагогічного досвіду;
- ознайомлення з сучасними педагогічними технологіями, методами та прийомами навчання, способами організації та оптимізації освітнього процесу і діяльності учнів;
- засвоєння вимог до домашнього завдання, його обсягу, змісту, форм;
- ознайомлення з вимогами до контролю знань, видами контролю, критеріями оцінювання знань з певної теми, системою оцінювання знань з біології за 12-бальною шкалою;
- проведення різних типів уроків;
- організація пояснювально-ілюстративного та проблемно-пошукового навчання на уроках біології, використання технічних та інших засобів навчання;
- перевірка завдань зошитів із друкованою основою.

Позакласна робота з біології

Зміст позакласної роботи в школі передбачає:

- вивчення форм, методів і прийомів проведення позакласних заходів із біології для учнів 6–11 класів;
- аналіз позакласного заходу з біології;
- проведення засідань біологічного гуртка, навчальних екскурсій, тематичних вечорів, конференцій, бесід;
- індивідуальні заняття з учнями, які мають низький рівень навчальних досягнень;
- індивідуальні заняття з учнями, які мають високий рівень навчальних досягнень;
- перевірку зошитів, контрольних і самостійних робіт учнів;
- випуск тематичних стіннівок, буклетів тощо;
- участь в організації позакласного заходу з біології та написання рефератів.

Методична робота включає такі види:

- ознайомлення з роботою методичного кабінету школи;
- аналіз навчальної програми та підручників з біології;
- календарне та тематичне планування з біології на весь період педагогічної практики;
- участь у роботі методично комісії вчителів біології;
- ознайомлення з методикою проведення різних типів уроків;
- вивчення питань змістовно-методичного та матеріально-технічного забезпечення проведення уроків із біології, наочності та технічних засобів навчання (ТЗН), методики їх використання в освітньому процесі;
- виготовлення дидактичного та роздаткового матеріалу, наочних посібників, оформлення тематичних стендів кабінету біології;
- вивчення методики проведення факультативних занять.

Навчально-методична робота умовно поділена на два етапи: пасивну та активну. Пасивна практика звичайно передує активній та полягає у відвідуванні уроків, факультативних занять, позакласних заходів школи, які проводять учителі-методисти (у першу чергу учитель-біолог), а також передбачає їх обговорення. Активна практика включає самостійне проведення уроків; участь у методичній та організаційній роботі ЗЗСО. Оскільки саме в ході активної практики виявляються та закріплюються викладацькі здібності, а також конструктивні, організаторські, комунікативні та дослідницькі вміння.

Індивідуально-дослідні завдання для здобувачів вищої освіти (ІНДЗ)

Індивідуальні завдання, запропоновані бакалаврам-практикантам, орієнтовані на опанування навичок і вмінь самостійного розв'язання організаційних, науково-дослідних методичних та навчально-виховних проблем. Виконання індивідуальних

завдань підвищує ініціативу й рівень професійної самостійності студентів, робить проходження практики більш конкретним і цілеспрямованим.

За результатами виконання індивідуального завдання складається електронне **методичне портфоліо майбутнього вчителя (Додаток В).**

Орієнтовна тематика для індивідуальної науково-дослідної роботи:

- 1) Методика використання підручників на уроках біології.
- 2) Методика використання комп'ютера на уроках біології.
- 3) Методика використання зошитів із друкованою основою на уроках біології.
- 4) Методика використання навчального фільму на уроках біології.
- 5) Методика інтерактивного уроку біології.
- 6) Організація позакласної роботи учнів з біології.
- 7) Методика організації і проведення біологічних екскурсій.
- 8) Реалізація міжпредметних зв'язків у викладанні шкільного курсу біології.
- 9) Застосування ІКТ і можливостей Інтернет на різних етапах уроку біології.
- 10) Розробка і реалізація нестандартного уроку біології.
- 11) Розробка біологічного (екологічного) проекту за темою навчальної програми з біології основної школи.
- 12) Способи активізації пізнавальної діяльності учнів у процесі вивчення біології.
- 13) Особливості виявлення й оцінювання навчальних досягнень учнів.
- 14) Формування ключових і предметних компетентностей на уроках біології в умовах переходу до Нової української школи.
- 15) Методика проведення лабораторних і практичних уроків за темами, передбаченими навчальною програмою.
- 16) Методика уроку біології з упровадженням педагогіки партнерства (співробітництва).
- 17) Методика «STEM-урок біології».
- 18) Розробка методичних прийомів для смарт-навчання (Smart Education) на уроках біології
- 19) Методики перевірки і оцінювання навчальних досягнень учнів з біології.
- 20) Розробка диференційованих домашніх завдань з біології.
- 21) Організація самостійної роботи учнів на уроках біології.

Зміст індивідуальних завдань уточнюють і конкретизують під час проходження практики керівник від кафедри та вчитель-методист із біології.

Вимоги до знань, практичних умінь майбутніх учителів біології

Здобувач вищої освіти, який проходить педагогічну практику повинен **знати**:

– **професійний стандарт** за професією «учитель закладу загальної середньої освіти» (загальні: громадянська, соціальна, культурна, лідерська та підприємницька і професійні компетентності вчителя: мовно-комунікативна;

предметно-методична; інформаційно-цифрова; психологічна; емоційно-етична; педагогічне партнерство; інклюзивна; здоров'язбережувальна; проєктувальна; прогностична; організаційна; оцінювально-аналітична; інноваційна; здатність до навчання впродовж життя; рефлексивна).

- зміст навчальної програми та підручника біології, календарного плану роботи вчителя біології, їх структуру;
- форми, методи, засоби навчання й виховання учнів;
- види дидактичних ігор, можливості їх використання;
- структуру уроку, типи уроку, вимоги до його підготовки і реалізації;
- вимоги до аналізу уроку.

За наслідками проходження педагогічної практики студенти повинні набути **фахові вміння:**

Конструктивні:

- відбирати, аналізувати й синтезувати навчальний програмовий матеріал, здійснювати дидактичну переробку складного матеріалу;
- планувати свою роботу відповідно до вікових та індивідуальних особливостей учнів, можливостей класного колективу;
- творчо й обґрунтовано будувати організаційно-педагогічну і логіко-педагогічну структуру уроку;
- проєктувати і конструювати різні форми навчальної і виховної роботи:
 - а) уміти визначити тему, мету уроку, цікаво і доступно спланувати його проведення;
 - б) уміти добирати матеріал відповідно до мети і завдань уроку, зацікавити учнів;
 - в) уміти добирати методи та прийоми вивчення особливостей учнів, враховувати їх у своїй роботі;
 - г) визначати методи та засоби навчання;
 - д) скласти конспект уроку;
- планувати систему перспективних ліній у розвитку окремої особистості та колективу.

Організаторські:

- організовувати різні види колективної та індивідуальної діяльності учнів, розвивати їхню активність;
- здійснювати керування, контроль і допомогу щодо освітньої діяльності, розвитку й виховання учнів.

Комунікативні:

- встановлювати педагогічно доцільні відносини з учнями, учителями;
- знаходити потрібні форми спілкування з учнями й батьками;
- регулювати внутрішньоклективні та міжклективні відносини;
- передбачати результат педагогічної дії.

Дослідницькі:

- вивчати індивідуальні особливості учнів та колективу;
- використовувати в роботі психолого-педагогічні дослідження,
- аналізувати передовий педагогічний досвід;

- спостерігати та аналізувати освітній процес у ЗЗСО;
- аналізувати завдання, зміст роботи з біології;
- спостерігати, записувати та аналізувати різні форми освітньої діяльності;
- критично оцінювати свій досвід, результати своєї діяльності;
- прогнозувати використовувані засоби і методи роботи.

Методичні:

– *гностичні* (системний збір інформації методичного й аналітичного змісту, інтерпретація освітньо-методичних процесів, аналіз причинно-наслідкових зв'язків між ними);

– *проективні* (чітке визначення мети методичної діяльності, планування своїх дій та дій учнів із урахуванням способів досягнення цілей діяльності; проектування навчально-матеріальної бази для здійснення навчального процесу відповідно до завдань навчання й виховання школярів, визначення оптимальних навчальних методів, прийомів та засобів);

– *організаторсько-виконавські* (здатність реалізовувати план роботи та знаходити відповідні шляхи для цього; оптимальний розподіл часу відповідно до цілей діяльності, здійснення хронометражу уроку; самостійне здійснення методичних дій у змінених або нестандартних умовах; упровадження різних форм і методів навчання й виховання школярів; методично-доцільна реалізація навчальних та виховних заходів; фіксація результатів методичної праці; виготовлення дидактичних матеріалів і методичних посібників для різних аспектів роботи; здатність орієнтуватися на потреби дітей і позитивно впливати на учасників педагогічного процесу; вміння встановлювати й підтримувати контакти з іншими людьми, співпрацювати з ними на засадах партнерства); організувати діяльність учнів на виконання поставлених завдань; проводити різні види навчальної і позакласної виховної роботи (бесіди, виховні години, свята, подорожі, змагання, ігри, конкурси): а) вміти цікаво оголосити тему уроку чи заходу, доступно і послідовно її розкрити; б) використовувати наочні засоби; в) спілкуватися з учнями, підтримувати їх увагу, дисципліну; г) оцінювати ефективність уроку;

– *творчо-рефлексивні* (вільне використання методичних знань і вмінь, креативне й самостійне виконання завдань методичного спрямування, творче переосмислення методичного матеріалу, висловлювання своїх методичних думок, ідей, пропозицій; реалізація власного стилю методичної діяльності; творче впровадження освітньо-методичних продуктів та створення своїх продуктів; самостійне набуття нових методичних знань і досвіду як чинник професійної самореалізації та саморозвитку, опанування методичної майстерності; самостійний аналіз, адекватна оцінка й самооцінка дидактико-методичних ситуацій, ефективно здійснення методичної рефлексії).

РОЗДІЛ 2

НАСТАНОВИ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ «ПРОБНІ УРОКИ В ЗЗСО»

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

1. Підготовка студентів до практики здійснюється під час вивчення психолого-педагогічних дисциплін, на факультативних заняттях, у педагогічних гуртках тощо.

2. Кожен студент проходить практику у визначеному класі (за кожним класом закріплюється по 1 практиканту, в залежності від кількості класів у ЗЗСО).

3. Студент працює під керівництвом учителя класу, викладача – керівника практики від кафедри природничих дисциплін академії і виконує їх вказівки.

4. Староста групи практикантів складає для викладача-керівника практики від кафедри природничих дисциплін академії і керівника практики академії план-графік проведення педагогічної практики.

5. Керівник практики протягом перших двох тижнів від початку практики складає і здає проректорові з педагогічної практики план-графік практики «Пробні уроки в ЗЗСО» студентів на семестр.

6. Впродовж першого тижня практикант:

- отримує настанови в академії та ЗЗСО; знайомиться з документацією педпрактики (завдання-звіт, індивідуальний план, залікові відомості); вивчає документацію навчального закладу (плани урочної та позакласної роботи з біології, план роботи класного керівника, особові справи учнів класу) і складає на її основі індивідуальний план практики у класах основної школи, який обов'язково затверджується керівником практики; з'ясовує наявність і відповідність засобів навчання змісту уроків та інших форм роботи з учнями (знайомство з обладнанням шкільних кабінетів, музеїв, бібліотек тощо); відвідує всі уроки та всі позакласні заходи у класі, на базі якого проходить практику.

7. Практиканту-біологу необхідно :

- приходити до закладу за 15 хвилин до початку занять;
- виконувати правила внутрішнього розпорядку, адміністрації школи і керівників практики, дотримуватися правил техніки безпеки;
- виконувати всі види робіт, передбачені програмою педагогічної практики;
- проводити уроки згідно з індивідуальним планом, активно брати участь у їх обговоренні та аналізі;
- вчасно, грамотно й охайно вести щоденник педагогічної практики за встановленою формою, регулярно давати його на перевірку і підпис учителя, керівникові практики;
- бути ввічливим, працьовитим, дисциплінованим і організованим;
- мати належний зовнішній вигляд.

ПРАВА ТА ОBOB'ЯЗКИ ПРАКТИКАНТА

Під час педагогічної практики студент має **право**:

- 1) звертатися з усіх питань до керівника практики, адміністрації та викладачів школи;
- 2) вносити власні пропозиції щодо удосконалення освітнього процесу в ЗЗСО, організації практики;
- 3) у повному обсязі використовувати період педпрактики для вивчення всіх нюансів навчальної, позакласної роботи в школі;
- 4) складати навчально-методичну документацію (плани-конспекти уроків тощо), а потім використовувати її в подальшій роботі після закінчення університету;
- 5) брати участь у роботі учнівських організацій школи, в конференціях і семінарах;
- 6) користуватися бібліотекою та кабінетами.

Під час проходження практики студент **зобов'язаний**:

- 1) дотримуватися внутрішнього розпорядку школи, виконувати всі вказівки керівника практики від кафедри, вчителя-методиста з біології, а також адміністрації школи;
- 2) своєчасно з'явитися на базу практики; бути на педпрактиці щодня, у встановлений час. (Робочий день студента-практиканта становить 6 годин);
- 3) брати участь у настановчій та підсумковій конференціях;
- 4) виконувати чинні на базі практики правила охорони праці та протипожежної безпеки;
- 5) із першого дня практики регулярно вести щоденник, у якому фіксувати свої психолого-педагогічні спостереження за учнями, аналізувати відвідування і проведення уроків, позакласних заходів;
- 6) виконувати всі види робіт, передбачені програмою педагогічної практики;
- 7) виконувати обов'язки помічника класного керівника;
- 8) за 2 дні до закінчення практики подати керівнику практики від університету всю звітну документацію, прозвітувати на кафедральній підсумковій конференції про хід та результати педпрактики в школі.

МЕТОДИЧНІ НАСТАНОВИ ЩОДО КЕРІВНИЦТВА
ТА КОНТРОЛЮ ПРАКТИКИ «ПРОБНІ УРОКИ В ЗЗСО»

Викладач-керівник практики від кафедри природничих дисциплін академії:

1. Організовує зустріч і знайомить студентів з директором школи, його заступниками, вчителями.
2. Здійснює інструктаж учителів та інших педагогічних працівників, які залучаються до роботи зі студентами-практикантами.
3. Проводить інструктаж щодо проходження даного виду практики.
4. Безпосередньо керує педагогічною практикою групи студентів у школі.
5. Розподіляє практикантів по класах, проводить консультації, допомагає студентам у підготовці та проведенні уроків, виховних заходів.
6. Здійснює методичне керівництво і контроль за їхньою діяльністю.
7. Спостерігає роботу практикантів з дітьми, аналізує і оцінює якість їхньої роботи спільно з учителями, вихователями школи.
8. Здійснює контроль за веденням студентами звітної документації з педагогічної практики та перевіряє її після закінчення практики.
9. Веде встановлену документацію з керівництва педагогічною практикою студентів (графік проведення залікових занять, щоденник відвідування занять студентами-практикантами з аналізом залікових занять), своєчасно заповнює журнал педагогічної практики.
10. Надає завідувачу навчальної практики інформацію про успішність роботи студентів протягом навчального семестру.
11. Підтримує тісний зв'язок з адміністрацією та вчителями навчального закладу, які керують практикою студентів.
12. Допомагає оформити довідку на оплату праці вчителям за керівництво практикою студентів.

Учитель біології базового навчального закладу:

1. Знайомить практикантів із:
 - психолого-педагогічними особливостями класу та індивідуальними особливостями окремих учнів.
 - планом роботи в даному класі й допомагає їм скласти індивідуальний план на період проходження практики в конкретному класі.
2. Надає консультації, поради, настанови щодо змісту, типу уроку, його методики за тиждень до його проведення.
3. Спостерігає за проведенням с уроків біології впродовж періоду практики.
4. Аналізує методичну роботу здобувачів і бере участь в аналізі та оцінці проведених уроків і заходів.
5. Своєчасно оцінює всі види діяльності практикантів.
6. Підтримує тісний зв'язок з керівником практики від академії й інформує в разі необхідності про якість проходження здобувачем даного виду практики.

МЕТОДИЧНІ НАСТАНОВИ ЩОДО ЗВІТНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ «ПРОБНІ УРОКИ В ЗЗСО»

1. Методичні настанови щодо оформлення індивідуального плану роботи студента під час педагогічної практики

Під час проходження практики здобувачі освіти оформлюють звітну документацію (*Додаток А*).

Індивідуальний план роботи студента є обов'язковим документом, у якому записуються всі види роботи, стоки їх виконання і відмічається факт виконання.

Вимоги до оформлення індивідуального плану роботи практиканта подано в *Додатку Б*.

Індивідуальний план роботи практиканта затверджується керівником практики, узгоджується учителем біології ЗЗСО (*Додаток Б*).

Приклади завдань індивідуального плану роботи практиканта

I. Організаційна робота

Організаційна робота включає такі форми:

- бесіда з директором школи, його заступниками, головою учнівської організації школи
- відвідування уроків у класі, за яким закріплений студент. бесіда з учителями про клас, вивчення класного журналу
- складання та затвердження перспективного індивідуального плану роботи
- вивчення плану роботи класного керівника
- відвідування уроків у класі, за яким закріплений студент. складання щотижневого індивідуального плану роботи – ознайомлення з організаційною базою школи (кабінет біології, живий куточок, пришкільна ділянка, теплиця тощо);
- вивчення розкладу занять із біології, занять класного керівника і класу, до якого прикріплений студент-практикант;
- ознайомлення з планом роботи організатора позакласної роботи;
- вивчення плану роботи класного керівника;
- складання перспективного (у перший тиждень практики) та щотижневих індивідуальних планів роботи;
- оформлення щоденної документації (з першого дня практики): щоденника, конспектів уроків;
- оформлення звітної документації (останній тиждень практики): звіту, психолого-педагогічної характеристики учня (класу), аналізу уроку, конспекту позакласного заходу;
- ознайомлення з усіма обов'язками директора школи, його заступників, учителів, організатора позакласної роботи; з принципами розподілу педагогічних кадрів школи, трудовим законодавством про роботу вчителя;

- ознайомлення з річним планом навчально-виховної роботи школи, планами педагогічної ради, методичних об'єднань, шкільного батьківського комітету та їх роботою;
- участь у роботі шкільної організації учнів (плануванні їх роботи, засіданнях, підготовці питань для обговорення на них, перевірці прийнятих рішень);
- вивчення ролі та функцій, а також документації завідувача кабінету біології; видів інструктажу з техніки безпеки.
- складання звіту про практику

II. Навчальна робота

Передбачає виконання таких видів робіт:

- ознайомлення з планом учителя біології
 - відвідування та аналіз уроків учителів біології
 - відвідування уроків різних учителів. вивчення навчальних програм, посібників за окремими темами
 - розробка графіку проведення уроків у період практики
 - розробка конспектів перших уроків.
 - перевірка тестових робіт учнів із біології
- відвідування уроків і консультацій учителів біології школи задля набуття власного педагогічного досвіду;
- ознайомлення з сучасними педагогічними технологіями, методами та прийомами навчання в загальноосвітній середній школі II–III ступенів, способами організації та оптимізації навчального процесу і діяльності учнів;
 - засвоєння вимог до домашнього завдання, його обсягу, змісту, форм;
 - ознайомлення з вимогами до контролю знань, видами контролю, критеріями оцінювання знань з певної теми, системою оцінювання знань з біології за 12-бальною шкалою;
 - самостійне творче проведення різних типів уроків;
 - організація пояснювально-ілюстративного та проблемно-пошукового навчання на уроках біології, використання технічних та інших засобів навчання; перевірка зошитів.

III. Науково-методична діяльність

Методична робота включає такі види:

- настановча конференція «мета, завдання, міст педагогічної практики»
- робота над методичною темою індивідуального завдання
- оформлення педагогічного щоденника
- участь у методичних зборах учителів
- підбір дидактичного матеріалу, виготовлення наочних посібників
- ознайомлення з роботою методичного кабінету школи;
- аналіз навчальної програми та підручників з біології;

- календарне та тематичне планування з біології на весь період педагогічної практики;
- участь у роботі методично комісії вчителів біології;
- ознайомлення з методикою проведення різних типів уроків учителями школи;
- вивчення питань змістовно-методичного та матеріально-технічного забезпечення проведення уроків із біології, наочності та технічних засобів навчання (ТЗН), методики їх використання в навчально-виховному процесі;
- виготовлення дидактичного та роздаткового матеріалу, наочних посібників, оформлення тематичних стендів кабінету біології;
- вивчення методики проведення факультативних занять.
- удосконалення навичок та умінь із проведення занять, впровадження засобів мотивації учнів до навчання; активізації роботи на занятті; виховних елементів заняття; дослідницького підходу до навчання.
- складання пропозицій та впровадження досвіду на кафедрі
- поглиблення фахової, методичної компетентності.
- розробка методичних рекомендацій

IV. Позакласна робота з біології

Зміст позакласної роботи в школі передбачає:

- ознайомлення з матеріально-технічною базою кабінету
- ознайомлення з планом роботи гуртка (факультативу)
- відвідування засідання гуртка (факультативу)
- проведення засідання гуртка (факультативу)
- робота з кімнатними рослинами кабінету, ЗЗСО
- ознайомлення з матеріально-технічною базою кабінету – вивчення форм, методів і прийомів проведення позакласних заходів із біології для учнів 6–11 класів;
- аналіз позакласного заходу з біології;
- проведення засідань біологічного гуртка, навчальних екскурсій, тематичних вечорів, конференцій, бесід;
- індивідуальні заняття з учнями, які мають низький рівень навчальних досягнень;
- індивідуальні заняття з учнями, які мають високий рівень навчальних досягнень;
- перевірку зошитів, контрольних і самостійних робіт учнів;
- випуск тематичних стіннівок, буклетів тощо;
- участь в організації позакласного заходу з біології та написання рефератів.

2. Методичні настанови щодо ведення щоденника практики

Щоденник – основний документ студента під час проходження практики. Коли студент проходить практику за межами міста, у якому знаходиться ЗВО, щоденник для нього являє собою посвідчення, що підтверджує тривалість перебування здобувача вищої освіти на практиці.

Щоденник треба зберігати до закінчення практики, подавати його на перевірку методисту та завідувачу практики двічі за семестр.

Правила ведення й оформлення щоденника

1. Під час практики студент повинен щодня коротко записувати в щоденник усе, що він зробив за день для виконання календарного графіка проходження практики.

2. Не рідше ніж раз на тиждень студент зобов'язаний подавати щоденник на перегляд керівникам практики від ЗВО й від ЗЗСО (вчителю біології), які перевіряють його, роблять письмові зауваження, дають додаткові завдання й візують записи, які зробив студент.

3. По закінченні практики щоденник разом із звітом має переглянути, скласти відгуки й підписати керівник практики від кафедри та вчитель-методист біології.

4. Оформлений щоденник разом із звітом студент повинен здати у відділ практики. Без заповненого щоденника практика не зараховується.

Щоденник регулярно заповнюється здобувачем, починаючи з Установчої конференції та завершуючи підготовкою до підсумкової.

Титульна сторінка виглядає так:

- Прізвище, ім'я, по батькові.
- Факультет, курс, група.
- ЗЗСО та його адреса.
- Клас.
- Термін проходження практики.

Щоденник повинен складатися з таких **розділів**:

1. Загальні вимоги та настанови

1.1. Відомості про ЗЗСО:

- адреса;
- телефон;
- директор (прізвище, ім'я, по батькові);
- заступник директора з навчальної і виховної роботи (прізвище, ім'я, по батькові);
- учитель біології (прізвище, ім'я, по батькові);

2. Ведення «Щоденника»

На сторінках «Щоденника» записуються та аналізуються усі види діяльності, в яких практикант бере участь.

Загальні правила ведення «Щоденника» можна запропонувати такі:

- дата записів;
- назва заходу (урок, засідання гуртка, участь у проведенні занять (своїх чи присутність на інших));
- аналіз відвіданих чи проведених занять, педагогічні висновки, аналіз реальних подій і власних вражень.

Підписи керівника практики від ЗВО _____

Підписи керівника практики від ЗЗСО _____

3. Професійно-методичне портфоліо майбутнього вчителя біології

Структура і зміст електронного професійно-методичного портфоліо майбутнього вчителя біології (електронна папка) подано в Додатку В.

4. Звіт про проходження педагогічної практики

Звіт про проходження педагогічної практики складається на основі індивідуального плану, щоденника та електронного професійно-методичного портфоліо майбутнього вчителя біології.

РОЗДІЛ 3

МЕТОДИЧНІ НАСТАНОВИ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ТА ПРОВЕДЕННЯ ПРОБНИХ УРОКІВ З БІОЛОГІЇ

Урок – це основна форма організації навчання в ЗЗСО.

1. Класифікація методичних помилок практикантів і вчителів-початківці

Помилки, пов'язані зі стосунками з учнями:

- недостатній прояв уваги до дітей, які відстають у навчанні;
- пред'явлення непосильних вимог до учнів;
- необдуманість рішень щодо недисциплінованих учнів;
- невимогливість до учнів у прагненні завоювати «дешевий» авторитет;
- грубе ставлення до дітей;
- прагнення встановити контакт і взаєморозуміння через скорочення відстані «викладач – учень»;
- невпевненість у собі, у правильності своєї поведінки в певних ситуаціях;
- незнання психології дитячого віку, нерозуміння причин певного вчинку учнями;
- невиконання даних учням обіцянок;
- не виправдане звернення через дрібниці до керівництва ліцею;
- зайва прискіпливість, надмірна суворість у ставленні до дітей;
- скарги на дітей батькам, класному керівникові, викладачам.

Помилки, пов'язані зі стосунками з викладачами:

- неповага до досвіду й мудрості старших
- безтактність у спілкуванні зі старшими;
- прагнення усамітнитися, щоб не брати участь у житті колективу;
- зневага до вироблених традицій колективу;
- невдячність за допомогу, яку надає викладач;
- обговорення викладачів позаочі або разом із дітьми.
- Помилки, пов'язані із взаєминами молодих викладачів:
- необ'єктивне оцінювання результатів роботи своїх колег;
- відсутність критичного ставлення до поведінки колег;
- невимогливість один до одного;
- невміння подолати сформовані в студентському середовищі стосунки в новій ситуації (замість «Ви» – «ти», замість імені та по батькові – лише ім'я).

Помилки, пов'язані з недостатнім рівнем вихованості та загальної культури молодого викладача:

- прагнення передоручити справу іншому;
- невиконання безпосередніх обов'язків;
- відсутність ініціативи й творчості в роботі;
- недисциплінованість;
- порушення норм і правил етикету.

Помилки, пов'язані з недостатньою загальною й технічною підготовкою молодого викладача до самостійної роботи:

- недостатнє знання предмета й методики викладання;
- невміння управляти своїм станом;
- відсутність навичок спілкування;
- невідпрацьовані дикція, жести, міміка;
- невміння правильно діяти в різних ситуаціях;
- повільна реакція, неухважність на уроці;
- м'язові затиски, скутість.

Помилки, пов'язані з переоцінкою викладачем-початківцем своїх сил і можливостей:

- самовпевненість і зарозумілість, що виражаються в неприйнятті порад, рекомендацій викладачів;
- формальне ставлення до виконання своїх обов'язків;
- категоричність суджень.

2. Типологія уроку (у дидактиці існує кілька підходів до класифікації уроків):

- за способом проведення (лекція, бесіда, диспути, самостійна робота учнів);
- за дидактичною метою:
 1. Урок засвоєння нового матеріалу (урок засвоєння наукових знань).
 2. Урок формування вмінь та навичок.
 3. Урок застосування знань, вмінь, навичок (урок засвоєння способів діяльності (формування практичних навичок)).
 4. Урок повторення (закріплення).
 5. Урок контролю та корекції знань, навичок, умінь.
 6. Урок узагальнення та систематизації знань, навичок, умінь.
 7. Комбінований урок.

Крім типів уроків є ще види конкретних типів. Види уроків визначаються методом досягнення мети. Наприклад, тип – урок контролю і корекції знань вивченого нового матеріалу, вид урок-гра.

Видів уроків багато, але кожен з них можна віднести до певного типу. Цікаві для теорії і практики нестандартні уроки, вони підвищують інтерес у учнів до навчання і сприяють оптимальному розвитку і вихованню учнів.

Приклади нестандартних уроків:

– інтегровані уроки, на яких матеріал подається блоками; – урок-аукціон; – урок-КВК; – урок-гра;	– диспут, дебати; – «круглий стіл»; – урок-конференція; – урок-подорож тощо.

3. Етапи підготовки уроку

Готуючись до уроку, необхідно глибоко продумати кожний його компонент, дотримуючись такої послідовності:

1. Ознайомлення за рекомендацією провідного вчителя з навчальною програмою, календарно-тематичним плануванням уроків, методичним посібником та навчальним підручником.
2. Усвідомлення значущості теми й визначення мети уроку.
3. Конкретизація мети та завдань уроку.
4. Ознайомлення з навчальною програмою, змістом підручників та навчально-методичних посібників; установлення зв'язку з раніше вивченим матеріалом; визначення завдань уроку.
5. Визначення обсягу і змісту навчального матеріалу; добір фактів і прикладів до кожного питання, підготовка обладнання та засобів навчання.
6. Вибір оптимальних і доцільних методів (словесні, наочні, практичні), прийомів.
7. Визначення наочно-технічного оснащення уроку та засобів навчання біології (підготовка приладів, техніки, малюнків, таблиць, схем, роздаткового матеріалу тощо)
8. Визначення форм організації навчальної діяльності учнів на уроці.
9. Визначення змісту і методики виконання домашнього завдання, позакласної роботи за матеріалами уроку або всієї теми.
10. Складання плану уроку, окреслення основних питань теми й висновків із них; розподіл часу за етапами уроку й на вивчення кожного питання (хронометраж).

План-конспект уроку – документ, який уміщує інформацію, досвід, роздуми вчителя. Він може набувати різних форм: методичної розробки, розгорнутого плану-конспекту уроку та структурно-логічної схеми.

11. Реалізація підготовленого уроку.

МЕТОДИЧНІ НАСТАНОВИ ЩОДО ФОРМУЛЮВАННЯ МЕТИ УРОКУ

Одним з основних компонентів процесу навчання є його цілеспрямованість. Метою навчання називають усвідомлене уявлення про кінцевий результат спільної діяльності вчителя та учнів.

Триєдина мета уроку – це заздалегідь запрограмований учителем результат його дій з учнями, який має бути досягнутий наприкінці уроку.

Мета уроку конкретизується на основі визначених його завдань і найчастіше формулюється наступним чином: встановити ..., визначити..., розробити ..., розкрити ... тощо. Конкретизація мети уроку шляхом виділення основних завдань уроку дає можливість учням і вчителю бачити послідовність, логіку заняття в цілому, кінцевий і проміжні результати навчально-трудової діяльності.

1. Освітня (навчальна, дидактична) мета повинна спрямовуватися на учнів, які повинні чітко знати якими знаннями, уміннями та навичками та на якому рівні (репродуктивному чи творчому) вони повинні опанувати, які вимоги будуть поставлені по закінченні того чи іншого уроку. Такий результат завжди можна перевірити і виявити наскільки досягнута мета, які виникли прогалини в знаннях, їх причини та яким чином їх можна усунути.

Мета уроку, на якому основна увага буде приділятися вивченню теоретичних питань, має формулюватися так: “Засвоєння учнями понять про фізичні, хімічні й технологічні властивості металів”. Це означатиме, що під час уроку учні повинні глибоко осмислити дані поняття, вміти пояснити властивості чавуну, сталі, кольорових металів, навести приклади їх застосування.

При визначенні мети уроку:»Формування вмінь і навичок ” передбачається вироблення в учнів умінь та навичок виконання певних дій.

Дидактична мета уроку та його завдання мають бути оголошені вчителем і доведені до свідомості учнів.

Приклади формулювання дидактичної мети уроку:

Засвоїти (розширити, поглибити) знання про ..., закріпити, узагальнити знання, навички; уміння; проаналізувати ...; виділити головне в змісті; формувати погляди, переконання, ставлення (відношення); навчитись досліджувати (аналізувати) явище, процес, інформацію; усвідомити значення ...; встановлювати взаємозв'язок, залежність між;

- забезпечити засвоєння (розуміння, поглиблення, розширення, узагальнення, систематизацію, повторення, закріплення, застосування) основних біологічних знань: понять та їх визначень, властивостей, законів, правил;

- забезпечити опанування (міцне засвоєння, закріплення, відпрацювання до автоматизму, самостійне перебування алгоритму розв'язання задач і завдань) уміннями і навичками оцінки результатів, вимірювання, побудови доказів, роботи з таблицями тощо.

- формувати загальнонавчальні вміння і навички (продовжити формування, закріпити), тобто вміння:

- планувати свою роботу;

- працювати з навчальною біологічною літературою (самостійно визначати мету читання, виділяти головне в тексті, розбиратися в змісті, виконувати запропоновані в тексті завдання, використовувати таблиці, довідники, ставити до тексту запитання і відповідати на них, використовувати додаткову літературу, систематизувати інформацію);

- послідовно, лаконічно, доказово вести міркування;

- самостійно перевіряти засвоєння матеріалу (контрольними питаннями, переказом, виконанням завдань), правильності виконання вправ, розв'язання задач (ходу розв'язку, результату).

Розвивальна мета – розвивати мовлення, пам'ять, увагу, уяву мислення, спостережливість, активність і самостійність учнів, прищепити їм способи пізнавальної діяльності;

При визначенні *розвивальної мети* уроку слід врахувати: а) характер викладу матеріалу (індуктивний, дедуктивний); б) розвивальні можливості завдань і вправ; в) вибір методів викладу (репродуктивні, репродуктивно-пошукові, пошукові); г) рівень розвитку класу, окремих учнів).

Приклади формулювання розвивальної мети: формування розумових і логічних умінь; якостей мислення; умінь творчої діяльності школярів.

Приклади формулювання розвивальної мети:

а) *формувати розумові вміння:* виділяти головне, істотне в досліджуваному матеріалі; порівнювати подібні поняття, способи доказів; виявляти аналогії, розкривати загальне та відмінне, встановлювати закономірності; аналізувати; самостійно робити висновки з теми; систематизувати, встановлювати зв'язки раніше вивченого з новим;

б) *розвивати логічні вміння:* виводити слідства тверджень; здійснювати доказові міркування; освоювати логічну структуру змісту і вміння логічно викладати думки; розбиратися в структурі визначення понять; встановлювати відносини істинності та хибності у висловлюваннях; проводити індуктивні та дедуктивні міркування;

в) *розвивати мислення:* уміння аналізувати; уміння порівнювати (за ознаками; знайти головне, схоже, різне; порівнюючи, робити висновки) самостійність мислення в різних видах роботи; уміння самостійно працювати; слухати, висловлювати власну точку зору; гнучкість (прагнення до різних способів розв'язання завдань, уміння перебудувати хід міркувань з прямого на зворотній, знайти незвичайний спосіб або відключитися від звичного способу розв'язання задачі); самостійність (прагнення самостійно проводити міркування, знайти своє рішення, робити власні висновки, ставити завдання та ін.); критичність (прагнення до оцінки достовірності, реальності отриманих результатів при розв'язанні завдань, до оцінки якості відповідей своїх однокласників); розвивати систематичність і послідовність мислення.

Розвивати вміння творчої діяльності учнів: формулювати гіпотези на основі спостережень, дослідів, аналізу навчального матеріалу; самостійно застосовувати знання до розв'язання практичних завдань; використовувати евристичні прийоми.

Виховна мета – сприяти формуванню наукового світогляду, моральних, естетичних та інших якостей особистості кожного учня вихованню колективу групи.

Постановка виховної мети вивчення теми здійснюється в руслі цілісного підходу до процесу становлення особистості й охоплює всі основні сторони виховання учнів:

- моральне виховання (усвідомлення пріоритету загальнолюдських цінностей перед класовими і груповими; формування таких якостей особистості, як відповідність, організованість, дисциплінованість, обов'язок, честь, гідність, порядність, скромність, правдивість тощо);

- трудове виховання (сумлінне ставлення до праці, культура і дисципліна праці, ініціатива і творчість у праці, підприємливість і діловитість, повагу до людей праці, готовність до вільного вибору професії та ін.);

- економічне виховання (формування економічного усвідомленого ставлення до природного середовища, праці, шкільного майна, особистих речей; вміння зіставляти особисті потреби з економічними можливостями їх задоволення; раціональна організація бюджету часу; дбайливе ставлення до власності тощо);

- екологічне виховання (розуміння цінності природи як першоджерела матеріальних і духовних сил суспільства і кожної людини; відповідальне ставлення до природного середовища тощо);

- правове виховання (готовність до свідомого дотримання правових норм, повага до законів і готовність виконувати закріплені в них вимоги);

- естетичне виховання (викликати захоплення внутрішньою красою біологічних об'єктів стрункністю, досконалістю мови;

- фізичне виховання (сприяти нормальному фізичному розвитку, зміцнення здоров'я, підтримання на високому рівні загальної працездатності для навчання тощо)

- патріотичне виховання (виховувати патріотизм: формувати гордість за досягнення вітчизняних вчених-біологів і вітчизняної біологічної школи);

- формувати світогляд (правильні уявлення)

- місцем біології в системі наук;

- роллю біології в науці, техніці, виробництві; у дослідженні закономірностей реального світу, у розв'язанні практичних завдань;

- історією розвитку біології,

До кожного уроку формулюються *виховні завдання*, що передбачають, який крок у формуванні тих чи інших якостей особистості буде зроблено на даному занятті. Вони визначаються так, щоб повноцінно використовувати можливості змісту навчального матеріалу або організації поведінки школярів для їх виховання.

Не варто забувати, що цілеспрямоване виховання школярів триватиме багато років. Тому треба ставити конкретні виховні завдання і намагатися розв'язати їх саме на даному уроці. Зокрема, не записують до окремого уроку мету «виховати» чи «сформувати». Педагогічно правильніші такі формулювання: «пробуджувати почуття...», «зміцнювати бажання...», «викликати бажання наслідувати...», «виховувати основи...», «закріплювати прагнення...», «заохочувати до праці...», «формувати позитивне ставлення до трудової діяльності». Зміни в якостях

особистості дитини відбуваються дуже повільно. Тому, формуючи їх, необхідно багато разів повертатися до однієї й тієї самої мети.

Приклади формулювання виховної мети:

виховувати: інтерес до проблеми (теми), яка розглядається; свідоме й відповідальне ставлення до...; потребу і вміння навчатися (тому, про що йдеться мова під час заняття); моральні риси особистості (чесність, відвертість тощо); гордість за науку, науковців, громадян тощо; мотивувати учнів до вивчення біології.

У визначенні виховної і розвивальної мети конкретного уроку вчитель, з одного боку, керується загальними вимогами до виховання і розвитку школярів з урахуванням тих змін, які нині відбуваються, а з другого – використовує можливості змісту матеріалу й навчальної мети конкретного уроку, орієнтується на наступність і перспективність у вихованні особистостей, які в цьому віці є найбільш сприйнятливими до педагогічних впливів.

МЕТОДИЧНІ ВИМОГИ ДО ПІДГОТОВКИ УРОКУ

1. Планування послідовності викладення матеріалів уроку. Вирішальною умовою, яка визначає якість викладення й засвоєння його учнями, є правильна послідовність висвітлення питань теми. Далеко не завжди ця умова враховується програмами та послідовністю в підручниках. Крім того, при підготовці до уроку треба користуватися й допоміжною літературою.

2. Обґрунтувати методи викладання, які рекомендуються для всього уроку або окремих його частин.

3. Визначити наочні засоби, які рекомендуються для проведення даного уроку, методику їх демонстрації.

4. Продумати використання класної дошки на уроці. Хорошим помічником у роботі вчителя є класна дошка, яка при вмілому використанні підвищує наочність навчання. Можливі два варіанти використання дошки, наприклад:

а) креслення повністю виконується до початку пояснення й учні зразу бачать його у готовому вигляді;

б) креслення виконується поступово, на очах учнів, по ходу пояснення матеріалу.

Віддавати перевагу одному з них не варто. На перших порах навчання, наприклад, коли учні ще не знайомі з кресленнями, краще застосовувати другий варіант – виконувати креслення поступово на очах учнів з постійним поясненням кожної лінії, з часом можна вже частіше давати учням креслення в готовому вигляді, з метою розвивати в учнях вміння розбиратися в кресленнях або вміти читати креслення.

5. Під час пояснення спиратися на учнів, які заздалегідь підготувалися до уроку за пропозицією учителя.

6. Запропонувати приклади й порівняння, які можуть бути використані упродовж пояснення. У процесі засвоєння нового матеріалу велику роль виконують порівняння, прикмети, які наводить викладач по ходу пояснення. Але ми не завжди завчасно продумуємо їх, покладаємося на свій досвід і на те, що зможемо зорієнтуватися по ходу пояснення. Та досвід показує, що у результаті такої імпровізації найчастіше згадуються далеко не найкращі із можливих прикладів. Тому краще їх ретельно продумати до початку уроку.

7. Продумати методи, засоби, форми організації навчальної діяльності, за допомогою яких забезпечується максимальна активність учнів на уроці; досягається міцність засвоєння учнями.

8. Дотримуватися педагогічних вимог, щоб матеріал, який пояснюється, ґрунтувався на отриманих раніше знаннях. Один із методів використання отриманих раніше знань – це проведення уроку методом бесіди. Використовують варіант простого пояснення нового у порівнянні зі старим, у результаті якого будуть вирішуватися задачі: засвоєння нового матеріалу та повторення раніше вивченого.

9. Продумати методи розв'язання виховних задач уроку.

10. Забезпечити зв'язок теоретичного матеріалу уроку з практикою, життям; зв'язок матеріалу, що подається, з раніше пройденим і тим, який буде вивчатися надалі.

11. Пам'ятати, що однією з умов міцності знань є свідоме засвоєння, одним із методів забезпечення міцності засвоєння знань є вправи. Неправильно думати, що вправи притаманні тільки практичному навчанню – вони широко використовуються й на теоретичних заняттях. Вправи можуть проводитися у вигляді розв'язання задач, прикладів.

12. Визначити методику закріплення викладеного матеріалу та перевірку засвоєння його учнями.

13. Презентувати на уроці досягнення науки й техніки з теми.

14. Визначити головні думки, положення, які повинні бути виділені учителем на уроці. На урок виноситься, як правило, чимало матеріалу. Учням буває важко чи, навіть, неможливо без допомоги викладача виділити головне, щоб сконцентрувати на ньому увагу. Виділяти головне треба тоном мови або більш детальним поясненням, або винесенням на закріплення тощо.

15. Пам'ятати, що активність учнів на уроці є важливим засобом розвитку їх розумових здібностей, сприяє більш міцному й свідомому засвоєнню навчальної інформації. Активність учнів на уроці визначається сформованістю в учнів умінь доповідати, відповідати на запитання; робити самостійні висновки.

Крім того, активність залежить від того, як учитель будує своє пояснення, особистий показ, демонстрація наочних засобів або прийомів, можна

рекомендувати такий метод пояснення й демонстрації, щоб учні напружено думали, самі приходили до висновків, іноді випереджали викладача.

16. Продумати характер і зміст домашнього завдання, запропонувавши диференційовані завдання.

МЕТОДИЧНІ ВИМОГИ ДО СТРУКТУРИ УРОКУ

Ключовим компонентом класно-урочної форми організації навчання є урок – така форма навчання, за якої навчальні заняття проводяться вчителем із групою учнів постійного складу, одного віку й рівня підготовленості протягом точно встановленого часу, за сталим розкладом.

Ефективність уроків значною мірою залежить від розуміння певних педагогічних і методичних вимог до них і правильного планування.

Шляхи підвищення ефективності традиційного уроку – це вміння творчо застосувати знання про типи та структуру традиційного уроку, вибір оптимальних навчальних методів та прийомів, творче застосування традиційних методів навчання в абсолютно новому форматі, зокрема з використанням комп'ютерного обладнання, доступу до мережі Інтернет. Інноваційний підхід до навчання – це передовсім знання вчителем базових наукових основ організації та проведення уроку відповідно до дидактичної мети, творче застосування знань, пошук нових зв'язків та співвідношень, розгляд у різних моделях і контекстах.

Структура – означає взаєморозташування і зв'язок складових частин, які називаються структурними елементами. Поєднання структурних елементів визначає мету уроку і обрані способи досягнення мети, тобто методами. Кожен тип уроку має свою структуру.

Структура уроку – це внутрішня будова, послідовність його етапів. Розрізняють мікро- і макроструктуру уроків.

Макроструктура уроку – це послідовність основних етапів уроку будь-якого типу, кожний з яких покликаний розв'язати певні навчальні, розвивальні та виховні завдання. Макроструктура уроку зумовлюється завданнями, які належить вирішувати на уроках певного типу, для успішного досягнення певних дидактичних цілей. Тому кожний тип уроку має властиву тільки йому макроструктуру, яку створює комплекс конкретних етапів.

Мікроструктура уроку – це сукупність педагогічних засобів і дій, які забезпечують послідовну реалізацію завдань на кожному етапі уроку. Мікроструктура уроку включає такі елементи: обов'язкові результати навчання кожного етапу уроку, методи та методичні прийоми, засоби навчання, зворотний зв'язок, передбачення можливих ускладнень).

Структура комбінованого уроку :

1. *Організаційний етап.* Передбачає привітання, перевірка підготовленості учнів до уроку, виявлення відсутніх, повідомлення плану роботи. Мета його – мобілізувати дітей до праці, активізувати їх увагу, створити робочу атмосферу на уроці.

2. *Перевірка засвоєних знань, навичок, умінь учнів.* Означає перевірку письмового домашнього завдання, яку проводять різними методами контролю залежно від поставленої мети: усна перевірка (опитування), вибіркова письмова перевірка за допомогою карток-завдань.

3. *Постановка цілей і завдань уроку.* Передбачає формування в учнів потреби вивчення конкретного навчального матеріалу. Містить *повідомлення теми, мети та завдань уроку.* Виникненню мотивів для навчання сприяє чітке усвідомлення його мети – кінцевого, запланованого результату спільної діяльності викладача й учнів.

4. *Мотивація. Стимулювання навчальної діяльності.* Необхідне для розвитку в учнів зацікавленості до вивчення нової теми. Може здійснюватися за допомогою введення додаткової (вторинної) навчальної інформації, після чого буде викладатись основна, а також завдяки створенню викладачем проблемних, імітаційних або ігрових ситуацій.

5. *Актуалізація опорних знань.* Покликана забезпечити узгодження між викладеною вчителем інформацією та сприйняттям, засвоєнням, осмисленням її учнями. Щоб пояснення було зрозумілим, учням необхідно нагадати попередній вивчений матеріал, на базі якого засвоюватимуться нові знання.

6. *Засвоєння нових знань, навичок, умінь. (Пояснення нового матеріалу).* Полягає не тільки у викладанні, а й у керуванні процесом засвоєння учнями нових знань. Для успішного засвоєння учнями нових знань викладачеві необхідно подбати про їх сприймання, розуміння, закріплення і застосування. Бажано щоб під час пояснення нового матеріалу між учнями та вчителем існував зворотний зв'язок для з'ясування незрозумілих моментів.

7. *Систематизація, узагальнення засвоєння нових знань, навичок, умінь.*

8. *Діагностика правильності засвоєння учнями знань (Застосування засвоєних знань).* Допомагає викладачеві, учням з'ясувати причину нерозуміння певного елемента змісту, невміння чи помилковості виконання інтелектуальної або практичної дії. Вона може бути здійснена за допомогою серії оперативних короткочасних контрольних робіт (письмових, графічних, практичних), усних фронтальних опитувань. За допомогою комп'ютерної техніки діагностика може бути здійснена особливо оперативно. Результати її відкривають для викладача чітку картину диференційованості учнів за рівнем засвоєння навчального матеріалу.

9. *Закріплення нового матеріалу.* Здійснюється за допомогою вибіркового фронтального опитування учнів або за допомогою невеликої самостійної роботи.

Для цього викладач повинен підібрати питання, завдання, які сприятимуть приєднанню нових знань до системи засвоєних раніше знань, умінь та навичок.

10. *Підбиття підсумків уроку.* Передбачає коротке повідомлення про виконання запланованої мети, завдань уроку. Учитель аналізує, що нового дізнались учні на занятті, якими знаннями та вміннями опанували, яке значення мають ці знання для наступного вивчення предмета. У підсумках уроку має бути відбито позитивні та негативні аспекти діяльності класу та окремих учнів, оцінено їх роботу.

11. *Повідомлення домашнього завдання.* Містить пояснення щодо змісту завдання, методики його виконання, передбачає його запис на дошці, а учнями – в щоденник.

12. *Рефлексія.*

АЛГОРИТМ ЗАСВОЄННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ІНФОРМАЦІЇ УЧНЯМИ ПІД ЧАС УРОКУ

– *Усвідомлення мети навчальних завдань* (розуміння, прийняття через мотивацію, спонукання, переконання);

– *Сприйняття інформації* (безпосереднє або опосередковане через канали сприйняття: слухові, візуальні, моторні за допомогою традиційних засобів навчання та засобів ІКТ);

– *Усвідомлення навчального матеріалу* (через розумові операції: аналіз; синтез; визначення головного; класифікацію й порівняння; абстрагування і конкретизацію; структуризацію матеріалу; аргументацію, докази; узагальнення і систематизацію тощо);

– *Закріплення* (через побудову опорних схем і таблиць, проблемні запитання тощо);

– *Застосування* (через розгляд та програвання навчальних ситуацій; розв'язання задач; використання отриманих знань, навичок, умінь під час виконання різних видів практичних завдань тощо);

– *Самоконтроль, самооцінка* обізнаності здобувача освіти (через підсумковий, поопераційний, прогнозувальний самоконтроль).

МЕТОДИ ТА ПРИЙОМИ НАВЧАННЯ

Класифікація методів навчання:

– за джерелом інформації:

словесні: лекція (традиційна, проблемна, інтерактивна, лекція-візуалізація, лекція–прес-конференція) із застосуванням комп'ютерних інформаційних технологій (PowerPoint – презентація), пояснення, розповідь, бесіда.

наочні: спостереження, ілюстрація, демонстрація.

практичні: вправи, інструктаж, практичні та лабораторні роботи, дослідницькі завдання.

– за логікою передачі і сприймання навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні;

– за ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі;

– за ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота студентів: із книгою; виконання індивідуальних навчальних завдань, проєктів.

– методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності: опрацювання дискусійних питань та навчальні дискусії; створення ситуації пізнавальної новизни; створення ситуацій зацікавленості (метод цікавих аналогій тощо); реалізація ситуативного моделювання за допомогою ситуативних задач.

– інтерактивні методи навчання, проєктні, методи розвитку критичного мислення; методи дистанційного навчання тощо.

Методичні прийоми навчання

– тема уроку на дошці оформлюється з вирізаних букв, на етапі мотивації проти кожної букви пишеться слово, яке починається з відповідної букви:

– термінологічне сонечко, до сонця кріпляться проміння з ключовими словами щодо теми заняття;

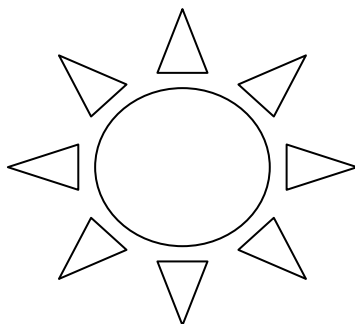
С, Е, Р, Ц, Е

Е

Р

Ц

Е

- мозковий штурм;
- тест «Хвилинка для роздумів»;
- асоціативний куц;
- робота зі словником;
- робота в групах;
- термінологічна ромашка;
- різнокольорові долоньки;
- гра «Плутанка»;
- «лист-прохання»;
- озеро (галявина) приказок, прислів'їв, скоромовок (аналіз малюнків, прислів'їв, скоромовок із біологічним змістом);
- подарунки-заохочення (смайлики);
- конвертики із завданням від персонажів теми уроку (різнокольорові конверти);
- аналіз або складання разом (у парах, групах) біологічних легенд, віршів, казок, оповідань;
- гра «Закінчи речення»;
- вправа «6 капелюхів»;
- аукціон ідей;
- діалог «Два погляди на один факт».
- захист фантастичних проєктів;
- естафета «Ромашка»;
- коло спілкування;
- дискусія;
- рольові ігри;
- вікторини;
- турніри;
- інтерв'ю;
- коло ідей;
- мікрофон;
- ажурна пилка;
- розв'язування кросвордів;
- подорож на машині часу;
- створення листівок;
- дерево сподівань (очікувань);
- карта подорожі;
- заохочувальні листи;
- динамічна пауза;
- на етапі рефлексії – велике серце, а в середині – маленькі серця

Метод «Шість капелюхів»

Метод передбачає розгляд проблемної ситуації з 6 незалежних одна від одної точок зору. Це дозволяє сформувати найбільш повне уявлення про предмет дискусії та оцінити її переваги і недоліки на логічному й емоційному рівнях

- **КРИТИКА** (Які побачили недоліки?)
- **ПОЗИТИВ** (Які ефективні форми, методи роботи на уроці?)
- **КРЕАТИВ** (Які нові ідеї? Альтернативи? Щоб змінили на уроці?)
- **РЕФЛЕКСІЯ** (Що візьмете собі з уроку? Що будете робити з цим далі?)
- **ФАКТИ** (Що я знаю з даної теми уроку?)
- **ЕМОЦІЇ** (Які почуття виникли під впливом уроку?)

Активаци
Чтобы актив
паздел "Пап

Використання методів і методичних прийомів передбачає зазначення до кожного з них мету, з якою саме його доцільно використовувати.

Наприклад:

Методичний прийом «Дидактична гра»

«Плутанка» чи «Збери слова», (збери назви органів клітини з букв, які «переплуталися»), «Хто який?», «Кошик їстівних грибів».

Мета: сприяти розвитку самостійності, гнучкості та критичності мислення, уваги учнів, формувати навички швидкої перебудови мислення в нових обставинах, розвивати вміння чітко формулювати й обґрунтовувати власну точку зору.

Методичний прийом «Кросворд»

Тема: «Серце».

Мета: підвищити пізнавальний інтерес дітей, перевірити знання про будову і функції серця, розвивати швидкість мислення.

Методичний прийом «Динамічна пауза»

Тематична фізкультхвилинка.

Мета: активізувати м'язову активність, кровообіг, забезпечити логічний зв'язок між матеріалом теми уроку, створити умови для покращення емоційного стану.

Методичний прийом «Рубрика «Історичні цікавинки»

Мета: поглибити знання учнів, розширити їх кругозір, реалізувати міжпредметні зв'язки, підвищити пізнавальний інтерес до біології.

Методичний прийом «Робота з прислів'ями» (в залежності від теми уроку передбачає певну мету)

Прислів'я: «Знав би комар, як омар викомарював».

Мета: перевірити знання з систематики, розвивати допитливість, бажання збагачувати свої знання з систематики тварин.

ОСНОВНІ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ, ЕТИЧНІ, САНІТАРНО-ГІГІЄНІЧНІ ВИМОГИ ДО УРОКУ

Процес навчання – це цілеспрямована взаємодія викладача і учнів, тому сучасною вимогою до уроку те, що на уроці повинна працювати кожна дитина; навчати здобувачів освіти треба на уроці, а не перекладати не розглянуті питання на самостійну роботу учнів вдома.

Ефективним вважається урок, який відповідає таким критеріям: 75 % часу уроку працюють діти, а 25% – учитель (регулює, організовує, допомагає), який займає позицію педагога фасилітатора.

Результативність уроку в значному ступені залежить від комплексу вимог, які обумовлені завданнями школи, закономірностями і принципами навчання. Ці

вимоги умовно можна поділити на такі групи: *організаційні, психолого-педагогічні, етичні, санітарно-гігієнічні.*

Організаційні вимоги (управлінські). Передбачають чітке визначення мети та завдань уроку, раціональне використання часу, обладнання підтримання високої працездатності, дисципліни, оптимальне використання часу, дотримання структури уроку, оперативність, конкретність, стиль управління тощо.

Педагогічні вимоги: дидактичні, розвивальні, виховні
Загально-педагогічні вимоги до уроку такі:

- проведення уроку має бути на основі сучасних наукових досягнень, передового педагогічного досвіду, закономірностей навчального процесу; на основі методик гуманних дидактичних концепцій;

- реалізація особистісно-орієнтованого підходу, тобто забезпечення учням умов для самореалізації та ефективної освітньої діяльності з урахуванням їхніх інтересів, потреб, нахилів, здібностей та життєвих настанов;

- впровадження, оптимальне поєднання і системна реалізація дидактичних принципів.

Дидактичні вимоги. Висувають на передній план освітню мету, чіткість навчальних завдань уроку, оптимальний зміст, раціональні й доцільні методи, впровадження різноманітних форми організації навчальної роботи учнів, дотримання принципів навчання, використання методів, прийомів і способів активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів та їхнього творчого розвитку;

Розвивальні вимоги. Передбачають спрямованість кожного уроку на максимальний розвиток духовних, інтелектуальних, фізичних і творчих здібностей кожного учня, його провідних психічних рис; направленість кожного уроку на «зону найближчого розвитку» учня та її творче проектування і реалізація; проведення занять з урахуванням індивідуально-психічних особливостей кожного учня та активна допомога, в його самовдосконаленні тощо.

Виховні вимоги. Передбачають виховання творчих учнів ставлення до праці, свідомої дисципліни, культури розумової праці, а саме:

- формування і розвиток в учнів національної свідомості, самосвідомості та ментальності, провідних рис громадянина своєї держави;

- формування в учнів високої духовності, підвалину якої мають становити загальнолюдські, національні та професійні цінності, широка моральна, правова, екологічна, політична, художньо-естетична й фізична культура;

- формування і розвиток в учнів активної життєвої настанови, допомога в самоактуалізації та самореалізації у навчальному процесі та майбутній професійній діяльності;

- вміле поєднання дидактичних, розвивальних і виховних завдань кожного уроку та їх творче спрямування на формування і розвиток всебічно і гармонійно розвиненої особистості;

Дисципліна – свідоме дотримання учнями правил і норм поведінки, чітке й організоване виконання ними своїх обов'язків, підпорядкування громадським інтересам. Дисципліна учня формується, насамперед, за умови чіткої організації режиму його життя і праці, узгодженості вимог до нього школи і сім'ї.

Виховання свідомої дисципліни – одне із важливих завдань школи. Порушення дисципліни спричиняють низька якість виховного й навчального процесу, що зумовлено непрофесійними діями вчителя (нецікавий виклад матеріалу, невміння організувати діяльність учнів). Іноді учні не можуть заспокоїтися після події, що сталася перед уроком, або збуджені, очікуючи захід, запланований після занять. Нерідко порушення дисципліни викликане погіршенням особистих взаємин учнів з учителем, його грубим, нетактовним ставленням до дітей. Знання причин у кожному конкретному випадку дає вчителю змогу знаходити адекватні способи для їх усунення.

Дбаючи про належну дисципліну учнів, учитель мав би виходити з таких педагогічних позицій:

1. Попередньо ознайомитися з індивідуальними особливостями кожного учня, передбачивши можливі відхилення у їх поведінці.

2. У перші дні роботи слід поставити чіткі вимоги, попередньо обговоривши їх на спільних зборах класу і прийнявши як волевиявлення колективу, своєрідний кодекс поведінки. Надалі неухильно домагатися їх виконання.

3. Виявляти повагу до дітей, не допускати приниження їх гідності.

4. Уникати хворобливого реагування на дріб'язкові пустощі, необдумані, ненавмисні дії та вчинки учнів, зумовлені їх недостатнім соціальним досвідом.

5. На дріб'язкові відхилення від норм поведінки доцільно відповідати жартом, перемикаючи увагу учнів на навчальну діяльність.

6. У процесі планування уроку передбачати, щоб кожна хвилина була заповнена навчальною діяльністю. Якщо школярі зайняті серйозними і захопливими справами, то часу на пустощі, порушення дисципліни не залишається.

7. Необхідно протягом уроку тримати у полі зору весь клас, намагатися збагнути психологію учнів, розпізнавати їх наміри, запобігати негативним діям і вчинкам. Це значно легше, ніж залагоджувати конфлікти внаслідок порушення дисципліни.

8. Потрібно запроваджувати на уроці різні види навчальної роботи, змінюючи їх, дбати про новизну, цікавість у пропонованих видах робіт. Це відвертає учнів від пустощів.

9. Якщо на уроці сталися порушення дисципліни або конфлікти, не варто витратити час на детальний їх аналіз, а якнайшвидше ліквідувати причини, що призвели до цього, переорієнтувати увагу учнів на конкретну навчальну діяльність. Розглядом негативних вчинків і конфліктів доцільніше займатися після уроку.

Психологічні вимоги. Спрямовують вчителя на врахування індивідуально-психічних особливостей учнів, психічного стану учнів і вчителя, настрою вчителя тощо; стимулювання навчально-пізнавальної діяльності, метою якої є формування

позитивного ставлення учнів до навчання. Тому в процесі навчання учитель повинен дбати не тільки про рівень власної діяльності (викладання), але й діяльності учнів (учіння). Обов'язковим елементом кожного уроку є урахування особливостей психічних процесів учнів, формування в них мотивів навчальної діяльності.

Етичні вимоги. Дотримання педагогічної моралі – характеру взаємин учителя й учнів на уроці (вимогливість, принциповість, справедливість, тактовність). Якщо взаємини між ними не узгоджуються з чинними нормами моралі, якщо вони є формальними, втрачають обидві сторони, а потім – суспільство.

Важливою складовою педагогічного такту є співвідношення вимогливості та поваги до особистості учня. Повага несумісна з приниженням особистості, людської гідності учня. Вимогливість є одним із виявів поваги вчителя до учня, який рано чи пізно починає розуміти, що невимогливий учитель – це байдужа до них та результатів своєї праці людина.

Важливе етичне значення має оцінювання вчителем навчальної діяльності учнів. Необ'єктивність оцінювання травмує психіку учня, викликаючи негативне ставлення до навчання, відчуття несправедливості, необ'єктивності оцінки діяльності.

Потужний етичний заряд містять у собі вміння учителя керувати своїми емоціями, самовимогливість, любов до предмета, який він викладає, творчий підхід до діяльності, добросовісність у роботі, захопленість.

Санітарно-гігієнічні вимоги. Дотримання температурного режиму, забезпечення різноманітності видів діяльності, попередження розумової перевтоми учнів, урахування їх психофізіологічного стану.

Протягом уроку треба стежити за рівнем втомлюваності учнів. Сам процес втомленості має дві фази: рухливої непосидючості та загальмованості. Якщо учень починає відволікатися від роботи, займатися сторонніми справами, потягатися, розмовляти – це ознака першої фази втомленості. В'ялість, апатія, позіхання, розсіяність свідчать про виникнення загальмованості. Щоб уникнути другої фази втомленості, необхідно зробити короткочасний відпочинок або змінити вид діяльності учнів.

На працездатність учнів впливають і меблі, за якими вони сидять. Невідповідність висоти парт викликає психологічний дискомфорт, може призвести до порушення постави та зору дітей. Втомленість учнів можуть спричинити тіснота, задуха, підвищена вологість, хімічний склад повітря (повітря, в якому 0,1% вуглекислого газу, є несприятливим для перебування людини). Тому провітрювання класу є обов'язковою санітарно-гігієнічною вимогою до організації навчального процесу.

Учнів стомлює одноманітність, нетворча робота. Фізіологи з'ясували, що у 90% дітей втомленість під час навчальної діяльності виникає не від нестачі енергії, а від її надлишку. Вони більше втомлюються на нецікавих уроках, ніж на уроках,

наповнених напруженим, цікавим змістом. Саме тому вчитель повинен уміло використовувати інтонаційні засоби мови, стежити за її гучністю та інтенсивністю, чергувати різноманітні методи навчання, використовувати гру, створювати ситуації зайнятості та емоційного переживання. Гігієна розумової праці пропонує також вміле поєднання логічних міркувань з науковими образами, постійний перехід від простого матеріалу до складнішого, що забезпечує нормальне функціонування кори головного мозку, віддаляє прояви стомленості.

Значні санітарно-гігієнічні вимоги пред'являються до використання технічних засобів навчання і засобів наочності. Використання контрастних екранів і підйомних майданчиків при демонструванні дослідів, моделей та макетів, застосування підфарбованих рідин, ретельне затемнення при перегляді кінофільмів, діафільмів, діапозитивів, чіткість зображення на екрані, світлові указки та кольорова крейда полегшують зорове сприйняття учнів.

Порушенням санітарно-гігієнічних вимог до уроку є затримання учнів після дзвінка в класі, байдужість учителя до здоров'я учня, нехтування правилами техніки безпеки. Тому ставлення вчителя до санітарно-гігієнічних вимог свідчить не тільки про рівень його професійності, але й про його моральність та етичні якості.

Алгоритм самоаналізу уроку подано в додатку Г, К

РОЗДІЛ 4

ВИМОГИ ДО ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

Форми контролю

Поточною формою контролю є перевірка щоденників педагогічної практики, спостереження та аналіз уроків і занять, контроль відвідування бази практики студентом, бесіди з учителями закладу освіти щодо проведення роботи практикантом.

Підсумковою формою контролю наприкінці навчального семестру є залікове заняття та практична конференція за підсумками проведення педагогічної практики. Залік отримують студенти, які успішно виконали програму практики та отримали понад 60 балів.

Орієнтовні критерії оцінок залікових уроків

Відмінно: відмінна оцінка ставиться за урок, який відповідає таким вимогам: своєчасно підготовлено і перевірено все необхідне обладнання, виготовлені наочні посібники, своєчасно підготовлений і затверджений конспект. Вдало підібраний додатковий матеріал, що відповідає темі, меті та завданням уроку. На високому рівні вирішуються дидактичні, розвивальні та виховні завдання, тему розкрито цікаво, доступно. Структура уроку, методи та прийоми виховання відповідають логіці теми та мети уроку. Висновки та узагальнення відбивають основну думку теми. Методичні та змістовні помилки або неточності не допускаються.

Обладнання і весь наочний матеріал використовується доцільно, дозування часу відповідає розвивально-виховним завданням, оцінка пізнавальної діяльності учнів класу коментується, коментарі носять дидактичний, розвивальний, виховний характер.

Практикант добре вивчив психолого-педагогічні, вікові особливості учнів класу, правильно реагує на їх поведінку, організовується і спрямовується їх активна самостійна робота, методично доцільно сполучаються різні форми діяльності (індивідуальні, парні, групові, колективні фронтальні).

Самоаналіз уроку розгорнутий, критичний.

Навички педагогічної рефлексії сформовані на високому рівні.

Добре: оцінка ставиться у разі, якщо урок підготовлено та перевірено вчасно (конспект); доцільно підібране основне обладнання та додатковий матеріал до нього; тема розкрита цікаво і доступно; побудова уроку, методи та прийоми виховання передбачають дозування часу, в основному відповідають цілям і завданням, віковим особливостям учнів; намічені навчальні, виховні та розвивальні завдання виконані повністю; практикант залучав учнів до активної роботи, заохочував і спрямовував їх самостійну роботу; під час уроку усувалися допущені

помилки; матеріал уроку був зрозумілий для школярів і, в основному, засвоєний; практикант знає психолого-педагогічні, вікові особливості учнів і володіє ними.

Серед методичних недоліків спостерігаються: незначні відхилення від логіки викладу матеріалу, недостатньо чітко пояснюються нові слова; записи на дошці розкидані, не систематизовані; мотивування до діяльності здійснюється не переконливо.

Здійснюється правильний, хоча і недостатньо розгорнутий аналіз проведеного уроку. Навички педагогічної рефлексії сформовані на достатньому рівні.

Задовільно: оцінка ставиться у разі, якщо урок (конспект уроку і обладнання до нього) підготовлені своєчасно, але вся підготовка до нього ведеться при значній допомозі керівника практики або вчителя біології.

Завдання уроку, в основному, виконані; тема розкрита доступно, послідовно. Багато учнів залучалося до активної роботи. Основні положення змісту уроку учнями засвоєні.

Однак, у ході уроку допущені незначні помилки за змістом, у промові вчителя, під час використання обладнання і засобів виховного заходу, допускалась недбалість, невпевненість.

Допущені прорахунки в розподілі часу на окремих етапах уроку, спостерігалися методичні помилки під час його реалізації.

Практикант не завжди правильно, і своєчасно реагував на порушення учнями дисципліни в класі.

Самоаналіз уроку не достатньо повний і розгорнутий. Навички педагогічної рефлексії сформовані на недостатньому рівні.

Незадовільно: оцінюється урок, на якому дидактичні, виховні та розвивальні завдання не вирішено, допускалися суттєві помилки в змісті уроку (при викладі основного матеріалу, в управлінні класом тощо). Не помічалися помилки у відповідях учнів, план уроку виконаний не в повному обсязі. Навчальна, розвивальна, виховна мета неповністю реалізована.

Практикант, який несвоєчасно або недбало (недостатньо добре) підготувався до уроку, несвоєчасно або недбало написав конспект, чи не підготував обладнання до нього тощо, до уроку не допускається і йому виставляється незадовільна оцінка.

Практикант, який відмовився проводити урок або не з'явився на нього з неповажної причини, виставляється незадовільна оцінка і ставиться питання про його подальше проходження педпрактики. Відсутні навички педагогічної рефлексії.

Критерії підсумкового оцінювання роботи здобувача вищої освіти за результатами проходження педагогічної практики

Підсумкова оцінка повинна враховувати рівень виконання всіх завдань педагогічної практики. Оцінка виставляється на основі обговорення і згоди думок учителя біології та викладача – керівника практики від кафедри природничих дисциплін академії.

Критерії оцінювання знань, умінь та навичок здобувачів вищої освіти з педагогічної практики (за кредитно-трансферною системою організації навчального процесу):

Оцінка «відмінно» («А» – 90 – 100) ставиться, якщо практикантом:

- самостійно й ефективно проведена робота з учнями,
- продемонстрована творчість та ініціативність;
- впроваджено сучасні методи та засоби навчання;
- продемонстровано організаторські здібності учителя-вихователя, уміння використовувати в роботі передовий педагогічний досвід учителів;
- методично правильно складено план-конспект уроку та виховного заходу; програму спостереження;
- впроваджено психолого-педагогічні методики для вивчення особливостей учня й класного колективу;
- зроблено обґрунтований аналіз отриманих результатів, а під час виконання методичних завдань продемонстровано глибину, науковість, обґрунтованість, доказовість;
- зафіксовано участь в обговоренні уроків і виховних заходів інших студентів-практикантів;
- виявлено методичну обізнаність при самоаналізі та взаємоаналізі уроків і заходів, проведених однокурсниками;
- більшість уроків оцінено вчителем біології і керівником практики на «відмінно»;
- складено обґрунтовану психолого-педагогічну характеристику класу й учня;
- якісно підготовлено та вчасно подано на перевірку звітну документацію з педпрактики;
- на високому рівні проведено профорієнтаційну роботу.

Оцінка «дуже добре» («В» – 82 – 89) ставиться, якщо практикантом:

- сумлінно виконувались обов'язки практиканта;
- виявлено намагання щодо апробації раціональних форм роботи на уроках біології;
- ефективно проведено навчальну роботу з учнями; але добрі результати отримано за допомогою викладача – керівника практики від кафедри;
- доцільно й правильно визначено форми й методи навчання й виховання, впливу на учнів, способи організації діяльності колективу та окремих учнів;

- продемонстровано організаторські здібності вчителя, уміннями використовувати в роботі передовий досвід педагогів;
- методично правильно складено план-конспект уроку; програму спостереження, але не завжди була їх повна реалізація;
- складання психолого-педагогічної характеристики класу й учня, яка не завжди глибока, обґрунтована, наукова;
- не завжди використовувалась низка доцільних методів, засобів;
- не завжди проводився методичний аналіз отриманих результатів, а під час виконання методичних завдань не виявлялась глибина, науковість, обґрунтованість, доказовість;
- не завжди виявлялась методична обізнаність при самоаналізі та взаємоаналізі заходів, проведених однокурсниками;
- проведено уроки і заняття на достатньому науково-методичному рівні;
- більшість уроків оцінено вчителем біології і викладачем – керівником практики від кафедри на «добре»;
- на належному методичному рівні провели профорієнтаційну роботу;
- надано незначні зауваження щодо якісного оформлення та подання на перевірку звітної документації з педпрактики.

Оцінка «добре» («С» – 74–81) ставиться, якщо практикант:

- не завжди виявляв самостійність при підготовці уроків, частіше користувався готовими конспектами учителів біології;
- мав методичні утруднення під час проведення та аналізу уроків;
- не завжди доцільно використовував методи виховання;
- не завжди проводив методичний аналіз отриманих результатів, а під час виконання методичних завдань не виявляв глибину, науковість, обґрунтованість, доказовість;
- не завжди виявляв методичну обізнаність при самоаналізі та взаємоаналізі уроків, проведених однокурсниками;
- мав утруднення при виборі форм, методів, прийомів навчання, але сумлінно відвідував практику, прислухався до зауважень, настанов викладача – керівника практики від кафедри й намагався уникати недоліків у подальшій роботі.
- психолого-педагогічна характеристика класу й учня, складена недостатньо глибока, обґрунтована, наукова.

Оцінка «задовільно» («D» – 65–74 бали) ставиться, якщо практикант:

- недобросовісно виконував обов'язки вчителя біології;
- був присутній у закладі освіти епізодично;
- проводив уроки на низькому науково-методичному рівні;
- більшість уроків оцінено вчителями та викладачем – керівником практики від кафедри на «задовільно»;

- не продемонстрував професійні уміння під час підготовки і проведення уроків;
- не використовував різноманітні методи та прийоми на уроках;
- провів уроки на низькому організаційному рівні;
- проігнорував взаємовідвідування;
- недостатньо вивчив учнівський колектив;
- був відсутнім на настановчій та підсумковій конференціях;
- не продемонстрував належного рівня сформованості професійно-педагогічних умінь;
- мав суттєві зауваження щодо якісного оформлення та подання на перевірку звітної документації з педагогічної практики.

Оцінка «задовільно» («Е» – 60–63) ставиться, якщо практикант:

- не вмiє визначати мету і завдання до уроків, обирати методи, форми роботи,
- допускає грубі помилки з планування та проведення уроків, не враховує індивідуальні та вікові особливості учнів, колективу класу,
- не виявляє ініціативу в ході практики;
- педагогічний самоаналіз і взаємоаналіз уроків однокласників проводить на низькому рівні;
- важко встановлює контакти з учнями, їх взаємини мали офіційно-формальний характер.

Оцінка «незадовільно з можливістю повторного складання» («FX» – 35–59; «F» – 0–34) може бути отримана, якщо студент практикант лише частково виконав індивідуальний план роботи, погано знає теорію і методику уроку, у нього відсутні організаторські здібності – вміння керувати роботою колективу, організовувати колективні творчі справи тощо. При цьому студент не вмiє здійснювати самоаналіз і аналіз уроків і заходів інших студентів, проявляє низький рівень активності. Часто пропускає практику, не оформлює звітну документацію.

Студент, який не виконав програми практики та отримав менше ніж 60 балів, направляється на практику вдруге або відраховується із навчального закладу.

Розподіл балів за практику

Види роботи	Оцінювання (у балах)
Ведення щоденника	5 – 10
Виконання індивідуального плану	5 – 10
Виконання індивідуального завдання (психолого-педагогічне дослідження)	10 – 20
Проведення залікового уроку	20 – 40
Самоаналіз уроків	5 – 10
Спостереження та взаємоаналіз уроків	5 – 10
Загальна кількість балів	60 – 100

Література

1. Загальна методика навчання біології: навчальний посібник / І. В. Мороз, А. В. Степанюк, О. Д. Гончар та ін./ за ред. І. В. Мороза. К. : Либідь, 2006. 592 с.
2. Кузнецова В. І. Методика викладання біології. Х. : Торсінг, 2001. 176 с.
3. Методика навчання біології та природознавства: практикум для студ. вищ. пед. навч. закл. біол. спеціал./ І. В. Мороз, А. Д. Гончар, Т. Є. Буяло, О. А. Цуруль, Я. С. Фруктова / за ред. І. В. Мороза. К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. 143 с.
4. Мороз І. В., Грицай Н. Б. Позакласна робота з біології: навчальний посібник. Тернопіль : Навчальна книга. Богдан, 2008. 272 с.
5. Педагогічна практика бакалаврів-біологів: посібник / Н. Ф. Павлюкова, Т. І. Юсипіва, Т. В. Легостаєва, О. В. Чернікова. Д. : РВВ ДНУ, 2013. 32 с.
6. Цуруль О. А. Формування в учнів біологічних понять: психолого-педагогічні засади та методичні особливості: навчально-методичний посібник. К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. 247 с.
7. Цуруль О. А. Хрестоматія з методики навчання біології. Для студ. біолог. спец. вищ. пед. навч. закл. К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2007. 298 с.
8. Шулдик В. І. Курс методики викладання біології в модулях: підручник для студентів, магістрів та молодих вчителів біології. К. : Науковий світ, 2000. 289с.
9. Шулдик В. І. Методика організації пізнавальної діяльності школярів на уроках біології. К. : Науковий світ, 2002. 176 с.
10. Шулдик Г. О., Шулдик В. І. Педагогічна практика : навчальний посібник для студ. пед. вузів : Науковий світ, 2000. 143 с.
11. Ярошенко О. Г. Групова навчальна діяльність школярів: теорія і методика. К. : Либідь, 1997. 127 с.
12. Грицай Н.Б. Методика навчання біології : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Львів : «Новий Світ-2000», 2020. 272 с.
13. Грицай Н.Б. Методика позакласної роботи з біології. Дистанційний курс : навчальний посібник. Рівне: Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука, 2010. 164 с.
14. Грицай Н. Б. Теорія і практика методичної підготовки майбутніх учителів біології : монографія. Рівне : О. Зень, 2016. 440 с.

Допоміжна література

1. Барна І. В., Барна М. М., Барна Л.С. Біологія. Задачі та розв'язки : навчальний посібник / [5-те вид.] Тернопіль : Мандрівець, 2008. 384 с.
2. Барна І. В., Барна М. М., Семенів О.О., Яцук Г.Ф. Кімнатні рослини в навчально-виховному процесі з біології: навчальний посібник. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2006. 160 с.

3. Барна Л. С. Яцук Г. Ф., Герасименко М. Б. Біологія. Скарбниця народних знань. Царства: Рослини, Гриби, Тварини. Тернопіль : Навчальна книга. Богдан, 2007. 168 с.
4. Біологія: Тестовий контроль навчальних досягнень. 9 клас / Жирська Г., Міщук Н., Степанюк А. та ін. Тернопіль : Підручники і посібники, 2011. 112 с.
5. Богданова О.К. Сучасні форми і методи викладання біології в школі. Харків : Основа, 2003. 80 с.
6. Гончар О. Д. Форми і методичні прийоми навчання біології: 7 кл. : посібник для вчителя. К. : Генеза, 2001. 112 с.
7. Гончар О. Д., Мороз І. В. Форми і методичні прийоми навчання біології: 6 кл.: посібник для вчителя. К. : Генеза, 2003. 142 с.
8. Горяна Л. Г., Неведомська Є. О. Організація навчально-виховного процесу з біології. К. : Фенікс, 1999. 159 с.
9. Додаткова освіта з біології у сучасній школі / за ред. В. В. Вербицького. К. : НЕНЦ, 2003. 252 с.
10. Карташова І., Гришко Т., Бабіч І. Методика розв'язування біологічних задач [2-е вид.]. Херсон : Персей, 2002. 80 с.
11. Манекіна Н. М. Лабораторні заняття з ботаніки. К. : Освіта, 2004. 112 с.
12. Орбан-Лембрик, Л. Е. Соціальна психологія: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ: Академвидав, 2005. 446 с.
13. Остапенко Д. І. Шкільні досліди з фізіології рослин. К. : Освіта, 2000. 118 с.
14. Падалко Н. В. Методика навчання ботаніки. К. : Освіта, 2003. 345 с.
15. Сидорович М. М. Теоретичні знання в змісті шкільного курсу біології. Херсон : Вид-во ХДУ, 2008. 404 с.
16. Степанюк А. В. Відображення цілісності життя в змісті шкільного курсу біології. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2001. 188 с.
17. Степанюк А. В., Герц І. І. Біоетика: навчально-методичний посібник. Тернопіль : ТДПУ, 2001. 144 с.
18. Упатова І. П. Авторські уроки з біології. 6 – 11 класи : методичний посібник. Х. : Веста : Видавництво «Ранок», 2005. 192 с.
19. Упатова І. П. Авторські уроки з біології. 7 – 8 класи : методичний посібник. Х. : Веста : Видавництво «Ранок», 2007. 192 с.
20. Упатова І. П. Біологія. 10 клас: зошит для лабораторних і практичних робіт (профільний рівень) : навчальний посібник. Х. : Вид-во «Ранок», 2016. 112 с.
21. Упатова І. П. Біологія. 11 клас. Розробки уроків. (Новий майстер-клас). Елект. Версія : навчальний посібник. Х. : «Ранок», 2013. с. 416
22. Упатова І. П. Біологія. 11 клас: зошит для лабораторних і практичних робіт (профільний рівень) : навчальний посібник. Х. : Вид-во «Ранок», 2016. 128 с.
23. Упатова І. П. Біологія. 7 клас. Розробки уроків. (Новий майстер-клас) : методическое пособие. Х. : «Ранок», 2012. с. 384 с.

24. Упатова І. П. Біологія. 8 клас. Розробки уроків. (Новий майстер-клас) : методическое пособие. Х.: «Ранок», 2012. 384 с.
25. Упатова І. П. Біологія. 9 клас. Розробки уроків. (Новий майстер-клас) : методичний посібник. Х. : «Ранок», 2012. 416 с.
26. Упатова І. П. Основи генетики : дидактичні матеріали. Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, Харків. 2016. 86 с.
27. Цуруль О. А. Тестові завдання з методики навчання біології: навчальний посібник. К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. 127 с.
28. Цуруль О. А. Формування біологічних понять: методичний посібник. К. : Шк. світ, 2010. 120 с.

Електронні ресурси

1. <http://www.mon.gov.ua/> – сайт Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України.
2. <http://biology.civica.org/> – сайт Асоціації вчителів біології України.
3. <http://www.biology.org.ua/> – Український біологічний сайт.
4. <http://www.nenc.gov.ua/21.html> – сайт Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді.
5. <http://metodportal.net/node> – Методичний портал.
6. *Особисті сайти вчителів біології:*
<https://natabiology.blogspot.com/> – Н. І. Поліщук;
<http://www.kozlenkoa.narod.ru/> – Козленко О. Г. ;
<http://pti.kiev.ua/> – Павленко Т. І. ;
<http://biology1.ucoz.ru/> – Середенко С. Г. ;
<http://danilchenko97.ucoz.ru/> – Данильченко О. В. ;
<http://lotoskay.ucoz.ru/> – Лотоцька Є. Г. ;
<http://emblog.embl.de/ells/llab-february-2019/>

Звітна документація педагогічної практики

По закінченні педагогічної практики здобувач вищої освіти має надати наступну *звітну документацію*:

1. Індивідуальний план педагогічної практики.

2. Щоденник практики, який містить:

- психолого-педагогічні спостереження за навчальною діяльністю учнів на уроці та педагогічною діяльністю вчителя (практиканта);
- самоаналіз проведених уроків (за поданою схемою);
- психолого-педагогічну характеристику учня та класного колективу.
- розгорнуті конспекти п'яти залікових уроків із біології та протоколи їх обговорення.

3. Електронне професійно-методичне портфоліо майбутнього вчителя біології.

4. Звіт, складений на основі індивідуального плану, щоденника практики; електронного професійно-методичного портфоліо майбутнього вчителя біології.

На основі аналізу цих документів, а також звіту на кафедральній підсумковій конференції керівники педагогічної практики оцінюють діяльність здобувачів освіти під час проходження педагогічної практики.

Звітну документацію студенти подають через два дні після закінчення практики.

Приклад індивідуального плану педагогічної практики

КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ХАРКІВСЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ»
ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ПЛАН РОБОТИ
з педагогічної практики
«Пробні уроки в закладах загальної середньої освіти»

здобувача вищої освіти

(прізвище, ім'я, по батькові)

Факультету: психолого–педагогічного
Освітньо-кваліфікаційного рівня: бакалавр
Спеціальність: 091 Біологія
ІІІ курс, група 311 БП

Місце проходження практики

(найменування закладу загальної середньої освіти, в якому проходить практика)

Строки проходження практики з «___» _____ 202___ р. по «___»____202___ р.

Мета проходження педагогічної практики: вдосконалення професійної підготовки шляхом поглиблення і розширення професійних знань, умінь і навичок, набуття й усвідомлення досвіду педагогічної діяльності.

Виконання завдань індивідуального плану роботи практиканта

Дата	Зміст завдання	Очікувані результати виконання
02.02	I. Організаційна робота	
	II. Навчальна робота	
	III. Науково-методична діяльність	
	IV. Позакласна робота з біології	
09.02	I. Організаційна робота	
	II. Навчальна робота	
	III. Науково-методична діяльність	
	IV. Позакласна робота з біології	
16.02	I. Організаційна робота	
	II. Навчальна робота	
	III. Науково-методична діяльність	
	IV. Позакласна робота з біології	
23.02	I. Організаційна робота	
	II. Навчальна робота	
	III. Науково-методична діяльність	
	IV. Позакласна робота з біології	
02.03	I. Організаційна робота	
	II. Навчальна робота	
	III. Науково-методична діяльність	
	IV. Позакласна робота з біології	
09.03	I. Організаційна робота	
	II. Навчальна робота	
	III. Науково-методична діяльність	
	IV. Позакласна робота з біології	
16.03	I. Організаційна робота	
	II. Навчальна робота	
	III. Науково-методична діяльність	
	IV. Позакласна робота з біології	
23.03 30.03	I. Організаційна робота	
	II. Навчальна робота	
	III. Науково-методична діяльність	
	IV. Позакласна робота з біології	
06.04	I. Організаційна робота	
	II. Навчальна робота	
	III. Науково-методична діяльність	
	IV. Позакласна робота з біології	
13.04	I. Організаційна робота	
	II. Навчальна робота	
	III. Науково-методична діяльність	
	IV. Позакласна робота з біології	
20.04	I. Організаційна робота	
	II. Навчальна робота	
	III. Науково-методична діяльність	
	IV. Позакласна робота з біології	

Завдання індивідуального плану розглянуто на засіданні кафедри природничих дисциплін психолого-педагогічного факультету Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

«___» _____ 202__ року, протокол № _____

Здобувач вищої освіти, який
проходив педагогічну практику

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Викладач-керівник практики від
кафедри природничих дисциплін

(підпис)

Упатова І. П.
(прізвище та ініціали)

Учитель біології ЗЗСО

(підпис)

Закірова С. В.
(прізвище та ініціали)

ПРОФЕСІЙНО-МЕТОДИЧНЕ ПОРТФОЛІО

Портфоліо – технологія накопичення й систематизації інформації.

Технологія створення «професійного портфоліо» сприяє самонавчанню, розвитку навичок оцінної діяльності, педагогічної рефлексії; формуванню вміння вчитися – ставити мету, планувати й організовувати власну навчально-методичну діяльність тощо.

«Методичне портфоліо» використовується як засіб навчання, що відбиває процес розвитку методичних знань, навичок, умінь та їх усвідомленості як складових методичної компетентності майбутніх учителів, воно супроводжує діяльність студентів упродовж проходження педагогічної практики, використовується з метою саморозвитку та здійснення педагогічної рефлексії, оцінювання методичної діяльності й виконує такі функції: змістову, мотиваційну, розвивальну, інформаційного пошуку, систематизації інформації, підготовки матеріалів для створення студентами уроків, дидактичних матеріалів до них, методичних посібників.

Структура і зміст електронного професійно-методичного портфоліо майбутнього вчителя біології (електронна папка)

Електронна папка – ПШБ здобувача вищої освіти:

- ✓ Електронні версії 5 конспектів уроків.
- ✓ Самоаналіз уроків та інших занять.
- ✓ Тематичні презентації до 5 проведених уроків.
- ✓ Відеоматеріали до уроків, фізкультхвилинок.
- ✓ Власні методичні розробки.
- ✓ Матеріали, які засвідчують виконання індивідуальної науково-дослідної роботи: результати педагогічних досліджень (тези доповідей за актуальною педагогічною (методичною) проблемою; сертифікат(-и) проходження онлайн-курсу(-ів), семінарів щодо теми науково-дослідної роботи:
 - ✓ Фотоколаж «Педагогічна практика в ЗЗСО».
 - ✓ Педагогічне есе «Педагогічна практика з біології».

Зразок оформлення і ведення щоденника

Титульна сторінка

ЩОДЕННИК

педагогічної практики
«ПРОБНІ УРОКИ В ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ»
ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ

(прізвище, ім'я та по батькові)

Факультету: психолого-педагогічного
Освітньо-кваліфікаційного рівня: бакалавр
Спеціальність: 091 Біологія
ІІІ курс, група 311 БП

Місце практики _____
(ЗЗСО)

Методист практики _____
(прізвище, ім'я, по батькові)

Місце проходження практики _____

Керівник практики від ЗВО _____
(ПІБ викладача від кафедри природничих дисциплін)

Підписи керівника практики від бази практики _____

ЗАГАЛЬНІ ДАНІ

Назва закладу загальної середньої освіти	
Адреса закладу	
Телефон, Електронна адреса закладу	
Директор	ПІБ Приймальні дні:
Заступник директора	Заступник директора з навчально-виховної роботи ПІБ Приймальні дні: Заступник директора з навчально-виховної роботи ПІБ Приймальні дні:
Розклад дзвінків 1 –ий урок 2–ий урок 3–ий урок 4–ий урок 5–ий урок 6–ий урок 7–ий урок 8–ий урок	
Викладач–керівник практики	Упатова Ірина Петрівна

Облік проведеної роботи здобувача вищої освіти-практиканта

Дата	Вид роботи	Коротка характеристика	Оцінка і підпис учителя, викладача
02.02			
09.02			
16.02			
23.02			
02.03			
09.03			
16.03			
23.03 30.03			
06.04			
13.04			
20.04			

Структура і зміст електронного професійно-методичного портфоліо майбутнього вчителя біології (електронна папка)

Електронна папка – ПШБ здобувача вищої освіти:

- ✓ Електронні версії 5 конспектів уроків.
- ✓ Самоаналіз уроків та інших занять.
- ✓ Тематичні презентації до 5 проведених уроків.
- ✓ Відеоматеріали до уроків, фізкультхвилинок.
- ✓ Власні методичні розробки.
- ✓ Матеріали, які засвідчують виконання індивідуальної науково-дослідної роботи: результати педагогічних досліджень (тези доповідей за актуальною педагогічною (методичною) проблемою; сертифікат(-и) проходження онлайн-курсу(-ів), семінарів щодо теми науково-дослідної роботи:
 - ✓ Фотоколаж «Педагогічна практика в ЗЗСО».
 - ✓ Педагогічне есе «Педагогічна практика з біології».

ПЛАН-КОНСПЕКТ УРОКУ

Здобувача освіти-практиканта _____
(прізвище, ім'я, по батькові)

311 БП групи
Психолого-педагогічного факультету
проведеного у ___ класі, ЗЗСО № _____
Тема уроку _____
Дата _____

План-конспект уроку «Затверджую» :

Підпис, ПІБ учителя біології ЗЗСО _____

Підпис, ПІБ керівника практики від кафедри природничих
дисциплін академії _____

Консультації:

Учитель біології ЗЗСО _____
(ПІБ)

(Дата, підпис)

Викладач – керівник практики
від кафедри природничих дисциплін

ПІБ

(Дата, підпис)

АЛГОРИТМ САМОАНАЛІЗУ (ВЗАЄМОАНАЛІЗУ) УРОКУ

1. Організація уроку, початок уроку. Підготовленість класу до уроку. Вміння вчителя мобілізувати увагу учнів на навчальну роботу, організація робочої атмосфери в класі.
2. Тема, мета й основні завдання уроку (дидактичні, виховні, розвивальні). Способи оголошення теми та мети уроку.
3. Місце і роль уроку в системі уроків, його зв'язок з темами попередніх уроків.
4. Організаційна структура уроку. Відповідність структури уроку його змісту та меті. Взаємозв'язок етапів уроку, види навчальної діяльності. Доцільність розподілу часу на кожен етап уроку. Зайнятість учнів роботою. Поєднання колективної, групової та індивідуальної форм роботи.
5. Зміст діяльності вчителя та учнів на уроці:
 - ефективність використання раніше набутих знань, умінь та навичок;
 - виховання в процесі навчання;
 - застосування життєвого досвіду учнів з метою розвитку в них пізнавальної активності та самостійності, творчих здібностей.
6. Відповідність використання методів навчання меті, змісту та віковим особливостям учнів, а також розв'язанню завдань розвитку самостійності та активності учнів у процесі засвоєння знань.
7. Роль та місце самостійної роботи учнів на уроці. Використання підручника, дидактичного матеріалу, наочності, характер запитань і завдань.
8. Психологічні основи уроку. Розвиток уваги, пам'яті, мислення, мовлення, сприйняття учнів. Ритмічність уроку: чергування легкого матеріалу зі складним, письмових видів діяльності з усними тощо.
9. Доцільність вимог щодо змісту й способів виконання домашнього завдання учнів. Наявність, обсяг, характер домашнього завдання.
10. Індивідуальний підхід у процесі навчання:
 - індивідуальний стиль діяльності вчителя, педагогічний такт, мовлення, світогляд, вміння спілкуватися з учнями та керувати класом;
 - об'єктивність та адекватність оцінки знань та діяльності учнів на уроці.
11. Характеристика морально-психологічного клімату на уроці, стилю педагогічного спілкування та взаємодії в системі «вчитель-учень», «учень-учні».
12. Доцільність дій учителя при виконанні кожної з функцій педагогічної діяльності (діагностичної, проєктувальної, конструктивної, комунікативної, організаційної, інформаційної).
13. Зовнішність та способи професійної самопрезентації вчителя, його професійний імідж.
14. Висновки та пропозиції:
 - а) структура уроку, її доцільність;
 - б) методи, прийоми, засоби навчання, їх ефективність;
 - в) реалізація основних дидактичних принципів на уроці;
 - г) досягнення мети, завдань уроку;
 - д) контроль, опитування, оцінка якості знань, умінь, навичок на уроці.

Спостереження й аналіз уроку

ПІБ практиканта : _____

Дата: _____ Клас: _____

Тема: _____

Тип уроку: _____

Вид уроку: _____

Мета уроку: _____

Аспекти для спостережень й аналізу уроку	Результати методичних спостережень	
	Позитивні аспекти (методичні досягнення)	Методичні проблеми (зауваження та побажання)
I. Аналіз готовності педагога		
II. Процес підготовки		
III. Проведення уроку: 1. Організація 2. Зміст 3. Методика (макро- і мікроструктура уроку)		
IV. Результати уроку. Підбиття підсумків уроку. Рефлексія		
V. Загальні педагогічні висновки та пропозиції		
VI. Методичні настанови		

Завершальний розділ щоденника

Дата	Зауваження і побажання з організації та проведення практики, ведення щоденника	Оцінка та підпис керівника практики

Підписи керівника практики від ЗВО _____

Підписи керівника практики від бази практики _____

РЕФЛЕКСІЯ НА УРОКАХ

Рефлексія (лат. – роздум про свій внутрішній стан) - повернення назад, тобто здатність людини неодноразово звертатись до початку своїх дій, думок.

Рефлексія дозволяє:

- усвідомити учневі здобуті знання та вміння;
- навчитися вільніше висловлювати свої почуття як негативні, так і позитивні;
- набути вміння рефлексувати в реальному житті, усвідомлюючи свої дії та прогнозувати подальші кроки;
- порівняти своє сприйняття з думками, поглядами, почуттями інших;
- навчитися дивитися «вглиб» себе.

Для вчителя систематичне використання етапу рефлексії дає можливість своєчасно побачити реакцію учнів на навчання та внести необхідні корективи в роботу, передбачити та спрогнозувати результат

Тому для того щоб краще організувати свою діяльність та діяльність класу, прискорити процес вдосконалення, розкрити творчий потенціал класу, потрібно впроваджувати рефлексію, оскільки рефлексія як спільна діяльність учнів і вчителя дозволяє вдосконалювати навчальний процес, орієнтуючись на особистість кожного учня.

Для ефективного впровадження рефлексії слід чітко *класифікувати її за функціональним змістом.*

Види рефлексії за функціональним змістом:

I. Рефлексія настрою та емоційного стану.

Мета:

- аналіз емоційного стану на початку та в кінці уроку, налаштованість учнів до роботи;
- аналіз якості викладання уроку та осмислення навчального матеріалу учнями.
- виявлення недоліків у знаннях та способах дій учнів, встановлення причин власних недоліків; розвиток здатності до оцінювальних дій.

Ресурсні матеріали: картки із зображенням емоційних облич (смайлики), картки емоційно-художнього забарвлення (картини, музичні твори), зображення настрою кольорами, ілюстрація дерева, картки із зображенням плодів, квітки, зеленого та жовтого листочків

Етап уроку: на початку уроку для створення позитивного настрою, емоційного контакту з кожним окремо, а також з групою в кінці діяльності для перевірки емоційного стану.

II. Рефлексія діяльності дає можливість осмислити способи та прийоми роботи з навчальним матеріалом, пошуку найбільш раціональних.

Застосування цього виду рефлексії в кінці уроку оцінює активність кожного учня на різних етапах уроку.

Мета: навчити виявляти недоліки в знаннях та способах дій учнів, встановлювати причини власних недоліків; розвивати здатність у школярів до оціночних дій; забезпечення здатності школярів давати якісну оцінку всього уроку; оцінка своєї діяльності на уроці.

Ресурси: картка зі сходинок

Етап уроку: етап формування умінь і навичок; етап контролю та самоконтролю знань; етап засвоєння нового матеріалу; етап підбиття підсумків уроку.

Учні перед початком уроку отримують зображення зі сходинок. Сходинок має бути стільки, скільки завдань буде на уроці. Упродовж уроку учні оцінюють свою роботу на кожному етапі у вигляді сходинок, які ведуть до успіху.

III. Рефлексію змісту навчального матеріалу використовують для виявлення рівня усвідомлення змісту вивченого. Ефективний прийом незакінченого речення, тези, оцінки «збільшення» знань і досягнення мети; прийом аналіз суб'єктивного досвіду й досить відомий прийом сінквейну, що допомагають у процесі роботи над темою з'єднати старі знання і осмислити нові.

Рефлексивна контрольна-оцінювальна діяльність при організації навчального процесу важлива, оскільки не тільки аналізує результати роботи учнів, але й сам процес роботи, що у своєю чергою, передбачає включення кожного учня у взаємоконтроль і взаємооцінку.

Вправа «Рефлексивний екран»

Мета: ініціювати та інтенсифікувати рефлексію учнів із приводу своєї діяльності й взаємодії з учителем та однокласниками.

Ресурси: слайд-презентація (пропонуються речення)

Етап уроку: етап осмислення та засвоєння навчального матеріалу

Хід вправи

Учні по колу висловлюються одним реченням:

– Сьогодні я дізнався...	– Було цікаво...
– Я виконував завдання...	– Було складно...
– Тепер я зможу...	– Я зрозумів...
– У мене вийшло...	– Я відчув, що...
– Мене здивувало...	– Я навчився...
– Я придбав...	– Я зміг...
– Я спробую...	– Мені захотілося...
– Урок дав мені для життя...	

Вправа «Плюс, мінус, цікаво»

- Мета:** поглянути на урок очима учнів, проаналізувати його з точки зору цінності для кожного учня.
- Ресурси:** міні-анкети (додаток Д)
- Етап уроку:** етап узагальнення та систематизації, етап формування умінь та навичок

Хід вправи

Можна використовувати на уроці як письмово, так і усно, в залежності від наявності часу.

Учням пропонується написати (сказати) в таблиці, які позитивні моменти були на уроці, «мінуси» у роботі на уроці, та усе, що хотілося б дізнатися .

Вправа «Знаю, дізнався, хочу дізнатися»

- Мета:** проаналізувати учителеві той матеріал, який він подає, додати цікавинку тощо.
- Етап уроку:** етап сприймання, етап засвоєння нового матеріалу

Хід вправи

Для проведення цього виду рефлексії учень під час уроку ставить на полях значки «+» - знаю, «!» - дізнався, «?» - хочу дізнатися.

Конструктор уроку

Тема уроку:

Мета уроку: створити умови для усвідомлення і осмислення нової навчальної інформації, її застосування в новій навчальній ситуації.

Освітній аспект уроку: сприяти розвитку практичного володіння набутими знаннями, вміннями, створювати умови для формування предметних навичок; розвивати вміння працювати з науковим текстом з різними стратегіями (розуміння основного чи детального змісту, пошук інформації).

Розвивальний аспект уроку: створювати умови для розвитку дослідницьких умінь учнів, здатності до розподілу уваги; розвитку здатності до аналізу, синтезу, класифікації, систематизації, здогаду; розвитку уяви; розвитку вміння складати і розуміти схеми, робити висновки.

Виховний аспект уроку: створювати умови для формування критичного мислення; сприяти формуванню потреби і здатності до співпраці і взаємодопомоги при роботі в парі, групі, розуміти інші точки зору на порушені проблеми; виховувати шанобливе ставлення до об'єктів природи, інших людей; формувати адекватну само- і самооцінку, вміння здійснювати самокорекцію.

Тип уроку: урок вивчення нового матеріалу.

Обладнання уроку: комп'ютер, мультимедійний проєктор, дидактичні матеріали, підручники, фотографії, схеми, таблиці, мікроскопи тощо.

Оформлення дошки:

Конструктор уроку

Етапи уроку та їх хронометраж	Засоби навчання	Діяльність учителя (методи і методичні прийоми, зазначення мети їх використання)	Діяльність учнів	Форми організації пізнавальної діяльності
Організаційний		Перевіряє санітарно-гігієнічні умови в кабінеті, готовність учнів до уроку. Вітає учнів.	Готуються до роботи. Об'єднання учнів у групи. на столах підготовлені письмове приладдя, фломастери, маркери, чисті аркуші паперу, тексти для читання, схеми.	Фронтальна робота
Мотивація навчальної діяльності		<i>Метод:</i> словесний - розповідь, бесіда; наочний: демонстрація, спостереження. <i>Прийоми:</i> логічний - постановка проблеми Учитель мотивує пізнавальну діяльність учнів, повідомляє про ... Ставить питання, про що б вони хотіли дізнатися на цьому уроці, і просить сформулювати учнів мети уроку. Створює умови для визначення учнями того, що "Знаю - хочу дізнатися" на тему для усвідомлення мети уроку. Повідомляє алгоритм роботи. Учні визначають тему і формулюють мету уроку Зразкові варіанти відповіді: Учні записують тему уроку в зошити.	Учні визначають тему і формулюють мету уроку. Учні записують тему уроку в зошити.	Фронтальна робота
Дослідження нового навчального матеріалу		ПЛАН вивчення і хронометраж етапів 1. 2. 3. <i>Метод:</i> словесний (розповідь з елементами бесіди), практичний; наочний: демонстрація, спостереження. <i>Прийоми:</i> логічний – постановка проблеми, робота з підручником; аналіз, <i>порівняння</i> – встановлення рис подібності та відмінності,	Після читання і роботи з текстом учні виконують такі завдання: - підготувати питання інтерв'ю для, щоб з'ясувати їхнє ставлення до; - скласти тези, відібравши найбільш значущі факти на тему;	Фронтальна робота Парна робота Групова робота

		<p>висновки, узагальнення; <i>організаційний</i> – демонстрація зі столу вчителя</p> <p>Учитель організовує роботу по дослідженню джерел: підручників, додаткової літератури, документів, тощо.</p> <p>Застосування методів наукових досліджень: висування гіпотези, історичний метод, спостереження, порівняння, експеримент, абстрагування, аналіз, синтез, індукція, дедукція</p> <p>модельювання тощо</p>	<ul style="list-style-type: none"> - розповівши про - виділити 7–10 причин, чому б ви хотіли (не хотіли) - аргументація ... - скласти анотацію до текстів (гранично короткий і точний виклад головного змісту тексту шляхом його компресії, стиснення і передачі своїми словами, тобто високий ступінь узагальнення); - підготувати питання до дискусії на тему систематизувавши основну інформацію; - висловити свою особисту думку, заперечити опонентів з проблем; 	Індивідуальна робота
		<p>Робота над проблемною ситуацією або питанням.</p> <p>Для розв'язання проблеми вчитель пропонує проаналізувати і зрозуміти механізм прийняття складних рішень методом «Дерево рішень»</p> <div style="text-align: center;"> <p>Проблема</p> <pre> graph TD A[Проблема] --> B[Розв'язок I] A --> C[Розв'язок II] A --> D[Розв'язок III] B --> E[Наслідки] C --> F[Наслідки] D --> G[Наслідки] E --> H[+] E --> I[-] F --> J[+] F --> K[-] G --> L[+] G --> M[-] </pre> </div>	<p>Учні визначають проблему;</p> <ul style="list-style-type: none"> - визначають шляхи і варіанти її розв'язання (можливе застосування «мозкового штурму» для накопичення ідей); - обговорення всіх варіантів розв'язання - заповнення схеми: «Дерево рішень» 	Групова, парна робота

Продовження додатку Е

	<p>Учитель пропонує повернутися до питань Учитель пропонує учням скласти синквейн або написати есе Сенкан (сінквейн) - вірш з 5 рядків Правила складання Сенкан: 1. Тема (слово (іменник), яке означає тему) 2. Опис (два слова (прикметник) – опис теми) 3. Дія (три слова (дієслово) – дія, пов'язане з темою) 4. Ставлення (фраза з 4 слів, які виражають ставлення до теми, почуття з приводу обговорюваного) 5. Перефразовування суті (слово (синонім до першого рядка) – підсумок до теми)</p>	<p>Учні відповідають на питання, складають синквейн (есе) за групами, потім вони презентують результати роботи</p>	<p>Фронтальна робота</p>
	<p>Робота над дискусійними питаннями. Учитель пропонує метод «ПРЕС» (Позиція – приклад – висновок). <i>Наприклад:</i> - Позиція – висловіть власну думку: «Я вважаю, що ...» - Обґрунтування (пояснюється причина виникнення цієї думки): «Оскільки ...», «Тому що ...» - Приклад, факти ... - Висновок (узагальнення своєї думки): «Таким чином, я вважаю ...», «Так як ...».</p>	<p>Учні працюють над виробленням і формулюванням аргументів, висловлюють думки з дискусійних питань у виразній і стислій формі, або переконують інших, тому що мають власну позицію</p>	<p>Парна, групова чи індивідуальна робота</p>
	<p>Учитель пропонує учням підвести підсумки уроку. Оцінити роботу на уроці.</p>	<p>Учні підбивають підсумки уроку. Оцінюють свою роботу на уроці, висловлюють свою думку про досягнення мети уроку.</p>	
<p>Підсумок уроку: рефлексія, самооцінювання</p>	<p>Учитель пропонує підбити підсумок роботи на уроці (проводиться дебрифінг), його можна застосовувати та впродовж уроку для чіткого усвідомлення учнями висновків на різних етапах уроку. Мета дебрифінгу: - аналіз і обговорення результатів роботи; структурування набутого досвіду; - виявлення й оцінювання рівня розуміння матеріалу,</p>	<p>Стадії дебрифінгу: 1. Осмислення: - учні висловлюють власні враження, аналізують досягнення і поразки; - учні вчаться самоаналізу: оцінюють власну активність і виконання ролі під час заняття;</p>	

		<p>переваг і недоліків навчання;</p> <ul style="list-style-type: none"> - мотивація учнів до навчання; - організація позитивного зворотного зв'язку, яка спонукає учнів на подальше підвищення творчої активності; - аналіз досвіду, умінь і навичок, які отримані учнями; - порівняння особистісних досягнень учнів; - планування подальшої діяльності. 	<p>- педагог ініціює роздуми і спостереження учнів, знімає психологічну напругу.</p> <p>2. Аналіз:</p> <ul style="list-style-type: none"> - учні порівнюють досягнутий результат із запланованим; - педагог і учні вивчають і аналізують розв'язання проблемних завдань на уроці <p>3. Узагальнення:</p> <p>учні складають резюме (опорний конспект) і узагальнюють власні результати роботи, а також результати роботи групи</p> <p>4. Рефлексія</p>	
<p>Домашнє завдання (диференційоване)</p>		Інструктаж учнів	<p>Запис Д/З у щоденник, задають уточнювальні запитання</p>	Індивідуальна робота

ПРИКЛАДИ УРОКІВ БІОЛОГІЇ

ТЕМА УРОКУ. НЕСТАТЕВЕ РОЗМНОЖЕННЯ ОРГАНІЗМІВ

Мета заняття: ознайомити учнів із поняттям «нестатеве розмноження» та його формами; показати розмноження як універсальну властивість організмів; учити висловлювати свою думку; розвивати критичне мислення; формувати навички пошукової діяльності на уроці; виховувати дбайливе ставлення до живих організмів та їхнього потомства.

Очікувані результати: *учні мають називати* способи розмноження організмів; *наводити приклади* вегетативного розмноження у тварин і рослин; *пояснювати* біологічне значення нестатевого розмноження.

ПЕРЕБІГ ЗАНЯТТЯ

1. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ ЕТАП

- 1.1. Привітання.
- 1.2. Перевірка готовності приміщення до заняття
- 1.3. Перевірка готовності учнів до уроку.
- 1.4. Перевірка відсутніх учнів

2. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ ТА МЕТИ УРОКУ

- 2.1. Повідомлення теми
- 2.2. Визначення мети

- Визначити, що таке розмноження; що являє собою нестатеве розмноження.
- Дізнатися: які існують форми нестатевого розмноження; яким організмам притаманне нестатеве розмноження.

3. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ УЧНІВ

«Мозковий штурм»

Постановка запитання, напрацювання ідей для вирішування проблеми. Важливо приймати всі відповіді. Всі відповіді слід записувати на дошці (у вигляді схем, таблиць тощо). Після цього – аналіз ідей та узагальнення результатів.

Запитання до учнів: Які асоціації виникають у вас щодо словосполучення «нестатеве розмноження»?

Можливі варіанти відповідей учнів, які учитель записує на дошці для подальшого обговорення:

Узагальнення результатів «Мозкового штурму».

4. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Фронтальна бесіда

Пригадайте, як ваші мама або бабуся розмножують кімнатні рослини. Від цілої рослини відривають шматочок (листя або частину пагона) і занурюють його у воду або в пісок. За певний час рослина пускає коріння і розвивається як нова самостійна рослина. Чи зможе цей паросток завітнути рожевими квітами, якщо його зірвано з рослини, що має квіти білого кольору?

5. ЗАСВОЄННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

1. Розмноження. Нестатеве розмноження

Лекція з елементами бесіди, словникова робота

Запитання до учнів:

- Як ви розумієте поняття «розмноження»?
- У чому полягає значення розмноження?
- Що таке нестатеве розмноження?

Розмноження – це процес відтворення собі подібних, що забезпечує безперервність і спадковість життя. Існує два основні типи розмноження: статеве і нестатеве.

Нестатеве розмноження (агамогенез) – це форма розмноження, за якої організм відтворює себе самостійно, без участі іншої особини.

Складання схеми «Розмноження»

Під час викладу теорії питання учні складають схему в зошитах, а вчитель – на дошці.

2. Поділ клітини

Пошуковий метод (робота з підручником), словникова робота

Учням пропонується прочитати в підручнику опис одного зі способів нестатевого розмноження – поділу клітини – і знайти відповіді на запитання:

- Що таке поділ клітини?
- Які організми розмножуються шляхом поділу клітини?
- Яке значення має такий спосіб розмноження?

Амітоз – найпростіший спосіб поділу, за якого спочатку ділиться ядро, а потім – цитоплазма. Проте, поділ ядра не завжди супроводжується поділом цитоплазми, і тому утворюються дво- та багатоядерні клітини (тобто утворення дочірніх клітин не відбувається). Амітоз є характерним для клітин епідермісу, моноцитів, нейроцитів автономної нервової системи тощо.

Мітоз – це спосіб поділу еукаріотичних клітин, під час якого протягом кількох фаз з однієї клітини утворюються дві дочірні. Ці нові клітини ідентичні за генотипом і є точною копією материнської клітини. Мітотичним поділом розмножуються одноклітинні тварини та рослини.

Зверніть увагу !

Мітоз є не лише способом розмноження одноклітинних організмів, але і способом розмноження будь-яких клітин багатоклітинних організмів.

3. Розмноження спорами

Лекція з елементами бесіди, словникова робота

Спороутворення – це процес утворення нестатевих клітин (спор) у спеціалізованих органах (спорангіях).

Запитання до учнів:

– Яким організмам властиве спороутворення?

4. Вегетативне розмноження (фрагментація, невпорядкований поділ, впорядкований поділ, брунькування)

Методичний прийом «Реклама»

Цю форму роботи найкраще використовувати в парах чи групах, але можна застосовувати й індивідуально. За мінімум часу учням потрібно представити максимум інформації щодо запропонованого об'єкта.

У цьому випадку об'єктами реклами є види вегетативного розмноження. Учні в парах напрацьовують матеріал про певний вид вегетативного розмноження, обговорюють його, найважливіше записується в зошит, терміни записуються в словник.

Фрагментація – це відокремлення певних багатоклітинних частин тіла організму або спеціалізованих утворень (у лишайників). Фрагментацією розмножуються багатоклітинні водорості, гриби, лишайники, деякі черви.

Невпорядкований поділ – це спосіб поділу, під час якого кількість і розміри частин, на які розпадається організм, є непостійними. Цей вид вегетативного розмноження притаманний різним групам безхребетних тварин (губки, кишковопорожнинні, плоскі та кільчасті черви, голкошкірі).

Впорядкований поділ – це спосіб поділу, під час якого кількість і розміри фрагментів, що утворились, є більш-менш постійними (морські зірки, поліпи кишковопорожнинні тощо).

Брунькування – утворення нового організму з виростів тіла материнського організму (бруньок). Такий тип розмноження притаманний рослинам та грибам, але також трапляється у тваринних організмів (наприклад гідри) та бактерій.

5. Поліембріонія

Лекція з елементами бесіди, словникова робота

Запитання до учнів:

– Пригадайте, як із грецької перекладається слово «полі»? (*Багато.*)

– Що може означати термін «поліембріонія»?

Поліембріонія (від грец. *поліс* – численний і *ембріон* – зародок) – процес розвитку кількох зародків з однієї заплідненої яйцеклітини.

Поліембріонія досить поширена серед різних груп тварин (війчастих та кільчастих червів, іноді у членистоногих, риб, птахів, ссавців).

6. Узагальнення і закріплення знань

Написання біологічного диктанту.

1. Розмноження буває статеве і _____.
2. Одноклітинні організми зазвичай розмножуються _____.
3. Спосіб розмноження, за якого на тілі материнського організму утворюється виріст, називається _____.
4. Відокремлення певних багатоклітинних частин тіла організму – це _____.
5. Спосіб поділу, за якого кількість і розміри фрагментів, що утворились, є більш-менш сталими, називається _____.
6. Папороті, хвощі та плауни зазвичай розмножуються _____.
7. Найпоширеніший спосіб поділу клітини навпіл має коротку назву — _____.
8. Дріжджі зазвичай розмножуються _____.
9. Спосіб поділу, за якого кількість і розміри частин, на які розпадається організм, непостійні,— це _____.
10. Спосіб вегетативного розмноження вищих рослин частинами тіла називається _____.
11. У бактерій за несприятливих умов утворюються _____.
12. При мітозі материнський організм поділяється на _____.

Відповіді: 1) нестатеве; 2) поділом клітини; 3) брунькування; 4) фрагментація; 5) впорядкований поділ; 6) спорами; 7) мітоз; 8) брунькуванням; 9) невпорядкований поділ; 10) фрагментація; 11) спори; 12) дочірні клітини.

Організація взаємоперевірки.

Учні обмінюються аркушами з *бідиктантом* і під диктування викладача перевіряють роботу товариша. Після того як робота перевірена, підраховується і записується кількість балів, робота оцінюється.

Бесіда

1. Що таке розмноження?
2. Що таке нестатеве розмноження?
3. Які існують способи нестатевого розмноження?
4. Яким організмам притаманне нестатеве розмноження?
5. У чому полягає біологічне значення нестатевого розмноження?

7. Підбиття підсумків уроку, рефлексія.

КОНТРОЛЬНО-УЗАГАЛЬНЮВАЛЬНИЙ УРОК

ТЕМА УРОКУ. ОДНОКЛІТИННІ ТА БАГАТОКЛІТИННІ ОРГАНІЗМИ

Мета: узагальнити, систематизувати й виявити навчальні досягнення учнів за темою: «Одноклітинні та багатоклітинні організми»; розвивати навички самостійної роботи, формувати навички знаходити риси подібності й відмінності в будові організмів, робити висновок про єдність їхнього походження.

Базові поняття: одноклітинні, багатоклітинні організми; узагальнення, систематизація.

Методи й прийоми контролю: усний контроль (фронтальне, індивідуальне опитування); дидактичний тест.

Засоби контролю: складання схем, тестові завдання, біологічні задачі, диференційовані завдання, комп'ютерна презентація.

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ ЕТАП УРОКУ

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

- Повідомлення теми уроку, постановка мети й завдань (слайд 1)

III. УЗАГАЛЬНЕННЯ Й СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ЗНАНЬ, НАВИЧОК, УМІНЬ

Фронтальне опитування

– Які бувають організми за будовою (форми життя)? (*Неклітинної (віруси), клітинної будови (бактерії, гриби, рослини, тварини)*) (слайд 2).

– На які групи можна розподілити організми за наявністю ядра в клітині? (*Прокаріоти (бактерії) та еукаріоти (гриби, рослини, тварини)*) (слайд 3).

– Назвіть різні форми клітин прокаріотичних організмів – бактерій (*коки, бацили, вібріони й спірили*) (слайд 4).

– Схарактеризуйте риси пристосованості до середовища існування одноклітинних рослинних організмів (слайд 5).

– Назвіть вивчених найпростіших (слайд 6).

– Укажіть органели, позначені на малюнках цифрами (слайд 7).

– Які особливості будови й життєдіяльності евглени зеленої зближують її з рослинами, а які – із тваринами? (слайд 8).

– Які основні ознаки найпростіших? (слайд 9). Схарактеризуйте риси пристосованості до середовища існування одноклітинних твариноподібних організмів.

– Які ознаки рослин і тварин є у вольвоксу? (слайд 10).

– Чим відрізняється вольвокс від евглени зеленої? (слайд 11).

– Чому ульву відносять до багатоклітинних організмів? (слайд 12).

– Чому нерухливу губку відносять до тварин, а не до рослин? Як губка живиться? (слайд 13).

– Які особливості існування одноклітинних грибів – дріжджів? (слайд 14).

– Назвіть особливості будови й життєдіяльності дизентерійної амеби.

– Які ще паразитичні найпростіші вам відомі?

– Що вам відомо про симбіоз найпростіших і травоїдних тварин?

– Схарактеризуйте риси пристосованості до середовища існування одноклітинних організмів – бактерій.

☑ Індивідуальні завдання

1. Знайдіть серед мікропрепаратів мікропрепарат дріжджів, замалуйте побачене під мікроскопом.

2. Знайдіть серед мікропрепаратів мікропрепарат амеби звичайної. Намалуйте й позначте її органели.

3. Знайдіть серед мікропрепаратів мікропрепарат евглени зеленої. Намалуйте й позначте її органели.

4. Знайдіть серед мікропрепаратів мікропрепарат інфузорії-туфельки. Намалуйте й позначте її органели.

5. Знайдіть серед мікропрепаратів мікропрепарат хлорели. Намалуйте й позначте її органели.

6. Знайдіть серед мікропрепаратів мікропрепарат хламідомонади. Намалуйте й позначте її органели.

7. Знайдіть серед мікропрепаратів мікропрепарат вольвоксу. Намалуйте й позначте особливості його будови.

☑ Аналітичне завдання (слайд 15)

Методична порада. Це завдання сприяє формуванню вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки. Для самостійної роботи учням дається 5–7 хвилин. Потім – колективне обговорення результатів. Варто звернути увагу учнів на те, що в завданні немає однозначно правильних відповідей, тому що майже всі ці реченняможуть мати різні варіанти початку або завершення.

Завдання: користуючись словами «тому», «тому що», «отже», «через те що», додайте початок або кінець до кожного речення:

...усі живі організми складаються з одних і тих самих речовин ...

...клітини всіх живих організмів подібні ...

...у плазматичній мембрані є пори ...

...у клітинах рослин містяться хлоропласти ...

...для життя клітини потрібна енергія ...

...найважливішою частиною клітини є ядро ...

...клітини діляться ...

Завдання на встановлення відповідності (слайд 16)

Установити відповідність між організмами, які позначені цифрами, та особливостями їхньої будови, що позначені буквами.

Організми

1 Амеба

2 Губка

3 Бактерії

4 Вольвокс

5 Віруси

6 Хламідомонада

7 Ульва

Особливості будови

А. Одноклітинні

Б. Багатоклітинні

В. Неклітинні

Розв'язування біологічних задач

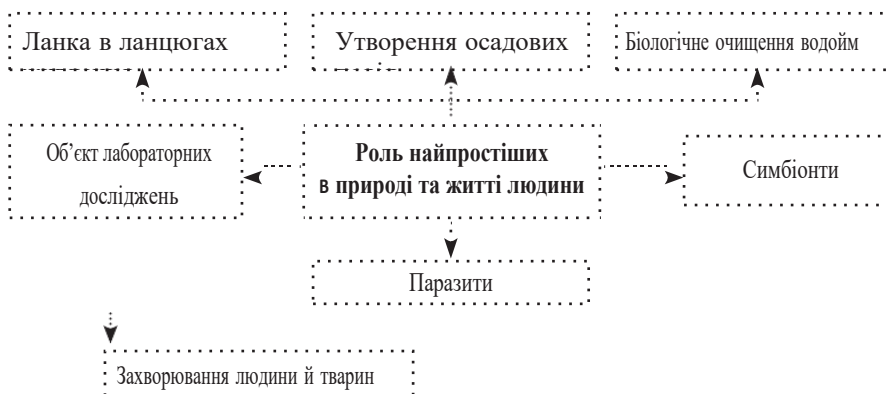
1. У сонячні дні вода в ставках, озерах і водоймах стає зеленуватою – «цвіте». Які організми й чому так швидко спричиняють «цвітіння» води? (слайд 17).

2. Серед одноклітинних водоростей широку популярність має хлорела. Вона навіть побувала в космосі разом з іншими живими організмами. Чим ця водорість заслужила таку увагу? (слайди 18, 19).

3. Деякі одноклітинні водорості активно пересуваються у воді. У них є органели руху – джгутики, світлочутливі «вічка». Чому б їх не віднести до одноклітинних тварин? (слайд 20).

Завдання на узагальнення знань про значення одноклітинних організмів: тварин, рослин, грибів, бактерій

Скласти схему «Значення одноклітинних організмів»(слайд 21).

Формулювання висновку

☑ **Складання узагальнювальної схеми «Форми існування живого»**
(слайди 22, 23)

IV. ПЕРЕВІРКА ЗНАНЬ, УМІНЬ УЧНІВ

V. ПІДСУМОК УРОКУ

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АНАЛІЗ УРОКУ

На що звертається увага під час аналізу уроку?

- Який тип уроку? (*місце уроку в темі*).
- Які компоненти навчальної діяльності наявні? (*мотивація, реалізація запланованого, оптимальна структура уроку, раціональне використання форм і методів, принципів навчання, мовна культура вчителя й учня, результативність, дисципліна*).
- Зовнішня організація уроку (*своєчасний початок і кінець, організація робочого місця, своєчасність записів у щоденники, гнучка система оцінювання*).
- Форма організації навчальної діяльності учнів (*фронтальна, групова, індивідуальна*).
- Дотримання санітарно-гігієнічних умов праці учнів.
- Загальні методи навчання. (*монологічний, демонстраційний, діалогічний, евристичний, пошуковий, творчий, алгоритмічний, програмовий тощо*).
- Методи викладу матеріалу вчителем. (*інструктивний, інформаційний, пояснювальний, стимулювально-інструктивний, спонукальний тощо*).
- Методи роботи учнів на уроці. (*виконавський, реконструктивний, частково-пошуковий, пошуковий, творчий*).
- Принципи навчання. (*науковість, доступність, наочність, проблемність, самостійність, систематичність, послідовність, диференціація, інтеграція, усвідомленість, проблемно-альтернативний*).
- Засоби навчання. (*оформлення, книжки, схеми, ТЗН, ілюстрації, макети, муляжі, теле-, відео-, аудіотехніка*).

План психолого-педагогічного аналізу уроку

I. Загальні відомості: дата, школа, клас, прізвище, ім'я, по-батькові учителя, кількість учнів за обліком, кількість присутніх, місце проведення.

II. Обладнання:

- підготовка наочності, доцільність її використання для досягнення мети;
- організація учнів на початку уроку.

III. Тип і структура уроку:

- відповідність типу дидактичній меті уроку, типу структурі уроку;
- місце уроку в системі занять з навчальної теми;
- зв'язок з попереднім уроком, як відбувається;
- послідовність окремих етапів, раціональність розподілу часу;
- цілісність і завершеність уроку, як підбиваються підсумки.

IV. Реалізація основної дидактичної мети уроку:

- відповідність змісту програми, віковим особливостям учнів і сучасному рівню розвитку науки;

- методи ознайомлення з новим матеріалом (словесні, наочні, практичні), відповідність вимогам;
- встановлення міжпредметних зв'язків;
- стимулювання пізнавальної активності, яким чином;
- організація первинного закріплення (паралельно з вивченням нового, на окремому етапі);
- організація самостійної роботи (обсяг, ступінь важкості, індивідуалізація, підвищення ступеню самостійності в системі завдань: від завдань на відтворення до творчих завдань);
- залучання учнів в основні розумові операції (аналіз, синтез, порівняння, виділення головного, встановлення аналогій, доведення, визначення і пояснення понять, узагальнення, класифікація, систематизація);
- використання засобів творчого мислення (елементи проблемності, завдання пошукового та творчого характеру);
- раціональність вибору методів перевірки якості знань, умінь та навичок учнів;
- чи мав місце диференційований підхід, на яких етапах уроку, яким чином;
- використання виховних можливостей навчального матеріалу, формування світогляду (пояснення світоглядних ідей, формування відношення, поглядів, переконань); зв'язок навчання із життям;

Робота вчителя та учнів на уроці:

- поєднання організаційної діяльності вчителя та пізнавальної діяльності учнів;
- співвідношення видів діяльності вчителя (бесіда, розповідь, пояснення, інструктаж, лекція, демонстрація; опитування: усне, письмове; керування самостійною роботою учнів на основі зворотного зв'язку).
 - активність учнів на різних етапах уроку, від чого залежала;
 - види діяльності учнів (слухання, коментування, пояснення, розповідь; робота з дидактичним матеріалом; робота над усними, практичними, письмовими завданнями, розв'язування логічних, розрахункових задач);
- формування наукової організації праці учнів (інструктаж до роботи з літературою, оформлення робіт, раціональне планування часу і діяльності на самостійних роботах);
- прийоми підтримання дисципліни на уроці.

Результати уроку.

- досягнення мети;
- виконання плану уроку;

- рівень засвоєння знань і способів діяльності учнів: 1-й – засвоєння на рівні сприйняття, усвідомлення, запам'ятовування; 2-й – застосування знань в аналогічній та подібній ситуації; 3-й – застосування знань в новій ситуації, тобто творче;
- освітнє, розвивальне та виховне значення уроку;
- що позитивне можна рекомендувати для втілення в практику роботи;
- які недоліки треба усунути.

**Самоаналіз залікового уроку
студентки 311 БП групи
Ковальової Катерини Володимирівни**

Тема проведеного уроку

Мета: розкрити зміст понять «.....»; сформувати знання про; розвивати уміння; виховувати толерантне ставлення до однокласників; формувати дбайливе ставлення до природи.

Тема є актуальною, доцільною, урахувалась можливість активної участі дітей у процесі вивчення нової теми. Було впроваджено такі методи та прийоми навчання: бесіда, усний аналіз розповіді однокласників, ситуацій та прислів'я, перегляд відеофрагменту з поданої теми, дидактична гра «Термінологічна ромашка», асоціативний куц, мозковий штурм, мікрофон.

Було використано такі засоби навчання: підручник, робочий зошит із друкованою основою, комп'ютер, презентація Microsoft PowerPoint, навчальний відеоролик, таблиці, малюнки з даної теми.

Під час уроку намагалася спиратися на життєвий досвід учнів. Прагнула до емоційного викладу матеріалу, активізації пізнавальної діяльності учнів.

Намічений план заняття був майже повністю реалізований. Підготовлений матеріал уроку побудований на принципах доступності, науковості, компетентнісного, диференційованого і діяльнісного підходах відповідає їх віковим особливостям, запитам та інтересам.

Виклад навчального матеріалу – послідовний і логічний. Для мотивації навчальної діяльності була підібрана біологічна задача, яка зацікавила дітей. Матеріали презентації Microsoft PowerPoint забезпечили краще розуміння матеріалу, запропонований до перегляду відеофрагмент учні критично проаналізували. Між блоками нового матеріалу були логічні переходи та чітка інструкція перед завданнями.

Було створено умови для того, щоб діти намагалися логічно і критично мислити, самостійно робити висновки до теми. Упровадження методів і прийомів навчання сприяло підвищенню пізнавальної активності учнів, але інколи це сприяло порушенню дисципліни.

Таким чином, зміст уроку розкрито на достатньому рівні, мета досягнута частково.

**ПРОГРАМА
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО ВИВЧЕННЯ
КОЛЕКТИВУ КЛАСУ Й УЧНЯ
ТА СКЛАДАННЯ ХАРАКТЕРИСТИКИ**

**Програма
вивчення і складання психолого-педагогічної характеристики класу**

1. Аналіз розвитку учнів класу.

- Рівень вихованості учнів, особливості їх морально-етичного, естетичного, інтелектуального та фізичного розвитку (вказати, які чинники найбільше вплинули на ці процеси).
- Розвиток пізнавальних інтересів та творчих здібностей учнів, які виявляються в інтелектуальній, художньо-естетичній, трудовій та іншій діяльності.
- Сформованість в учнів потреби займатися самовихованням.

2. Аналіз динаміки соціального розвитку учнів.

- Особливості відносин учнів класу із соціумом, що їх оточує, найбільш помітні зміни у цих відносинах.
- Які чинники (умови) особливо впливають на ці зміни?
- Основні ціннісні орієнтації учнів класу, особливості їхнього ставлення до людей, праці, навчання, навчального закладу, класу тощо.
- Коло найбільш значущих учнів класу. Хто для них є (стає) найбільш значущим? Якою мірою найближче соціальне оточення (батьки, однокласники), заняття в гуртках, секціях та інших об'єднаннях впливають на процес соціалізації учнів та його результати?
- Хто і що впливає на розвиток особистості учня, на формування його особистісних якостей, творчих здібностей і талантів.
- Яку роль у соціальному розвитку учнів відіграє класна спільнота?

3. Аналіз розвитку колективу класу.

- Соціально-психологічний мікроклімат у класі. Які чинники (люди, умови) впливають на його створення? Особливості морально-психологічного клімату в класі: характер взаємовідносин учнів (тактовність, ввічливість, увага та повага один до одного, особливості стосунків хлопців та дівчат, доброзичливість, колективізм, стосунки взаємної відповідальності, турботи тощо); домінуюче ставлення учнів до вчителів, навчального закладу; особливості спілкування у класному колективі.
- Рівень розвитку колективних взаємовідносин і колективної творчої діяльності, ступінь залученості учнів до життєдіяльності класу, процесу планування, організації та аналізу спільної діяльності.

- Розвиток громадської активності учнів (ступінь їхньої ініціативності, творчості, організованості, самостійності, участі у самоврядуванні класу).
- Особливості громадської думки класу, вплив колективу на інтереси та поведінку окремих учнів. Хто (що) найбільше впливає на громадську думку класу?

4. Аналіз організації виховного процесу в класі та визначення ефективності виховної роботи педагога-вихователя.

- Що зі змісту виховних заходів було найкраще сприйнято учнями? У яких справах вони брали участь із найбільшим задоволенням? У яких виявили себе активними організаторами? До яких залишилися байдужими? У яких були пасивними? Чому?
- Наскільки ефективними були проведені практикантом уроки, позаурочні заняття, виховні заходи?
- Яка діяльність практиканта позитивно вплинула на формування в учнів свідомої дисципліни та відповідального ставлення до навчання й праці?
- Які методи, форми роботи та засоби її організації найбільш позитивно вплинули на розвиток учнів та сприяли підвищенню рівня їх вихованості?

5. Висновки. Досягнення і знахідки, накопичений досвід під час проведення педагогічної практики.

Програма

вивчення і складання психолого-педагогічної характеристики учня

I. Загальні відомості про учня.

Прізвище, ім'я, по батькові. Рік народження. Стан здоров'я і загальний фізичний розвиток. Сім'я, її склад. Заняття батьків. Побутові умови життя. Особливості виховання учня в сім'ї. Домашня адреса.

II. Навчальна діяльність учня.

1. Успішність за попередні роки і в поточному навчальному році; коливання її рівня з окремих предметів; випадки неуспішності, їх причини.

2. Ставлення до навчання: усвідомлення обов'язків школяра; зацікавлення навчанням; любов до набування знань, бажання вчитися; особливий інтерес до окремих предметів; ставлення до виконання навчально-трудових завдань, до навчання в майстернях, на пришкольніх ділянках; наявність інтересу до майстрування, технічного конструювання; ставлення учня до оцінювання його навчальної діяльності педагогами, іншими учнями і батьками; самооцінка учнем своїх успіхів у навчанні, його вимогливість до себе; інші мотиви його навчальної діяльності.

3. Особливості і засвоєння знань: успішність учня у навчанні, наявні в ній недоліки; усвідомлення і прийняття навчальних завдань; активність і самостійність їх виконання; особливості сприймання і розуміння навчального матеріалу; здатність аналізувати факти, виділяти їх істотні ознаки, узагальнювати, робити висновки і застосовувати до поповнення нових фактів; особливості пам'яті, уяви учня у навчальному процесі; характерні для учня способи запам'ятовування навчального матеріалу; вміння правильно і точно висловлювати думки, відповідати на запитання, переказувати текст своїми словами, емоційні компоненти навчальної діяльності учня, зокрема їх прояви під час відповідей; емоційні реакції на труднощі у виконанні навчальних завдань; здатність володіти своїми емоціями; старанність, наполегливість у виконанні навчальних завдань під час уроків і вдома; ступінь сформованості, вміння вчитися, планувати свою навчальну роботу, ініціативно, організовано, акуратно, систематично і раціонально її виконувати, контролювати себе; основні труднощі учня у навчанні з тих чи інших предметів, причини цих труднощів.

III. Трудова діяльність учня.

1. Участь у суспільно-корисній трудовій діяльності, у різних її видах, у праці по самообслуговуванню в школі і в сім'ї; виконання громадських доручень.

2. Ставлення до трудової діяльності: мотиви виконання трудових завдань (усвідомлення їх суспільної важливості, моральні стимули до праці, почуття громадського обов'язку, інтерес до продуктивної праці) ступінь сформованості психологічної готовності до праці, до участі у створенні матеріальних і духовних цінностей; особливості ставлення учня до розумової і фізичної праці; інші види діяльності, якими учень цікавиться; заняття, до яких він вдається у вільний час.

3. Особливості виконання трудових завдань: відповідальність, сумлінність, організованість і дисциплінованість їх виконання; ініціатива в підтриманні робочого порядку, в боротьбі з неефективним використанням часу, що відводиться на працю; ділові якості учня як працівника, його загально-трудова вміння і навички.

4. Професійна орієнтація: яку професію має намір обрати, мотиви її вибору; стійкість професійних намірів учня.

IV. Загальний розвиток учня.

1. Знання: їх обсяг, глибина, систематизованість, узагальненість, начитаність, потреба в знаннях.

2. Розвиток сприймання й мислення: спостережливість, логічність, доказовість, самостійність, критичність мислення; володіння узагальненими прийомами розумової роботи з навчальним матеріалом; кмітливість, дотепність й інші розумові властивості.

3. Культура мовлення: запас слів, уміння користуватися ним при спілкуванні, правильно, ясно, виразно висловлювати свої думки.

4. Інтереси: навчальні, читацькі, мистецькі, технічні, спортивні, громадські; їх стійкість і дійовість.

5. Здібності, нахили учня: загальні і спеціальні здібності до навчання; здібності до творчої діяльності.

V. Моральна вихованість учня.

1. Дисциплінованість: усвідомлення і виконання правил поведінки; ставлення до зауважень.

2. Колективізм: участь учня у роботі класу; місце в колективі, дружба й товаришування, конфлікти.

3. Ідейна спрямованість: моральні уявлення, погляди, переконання, якості; рівень вихованості.

4. Інші характерологічні риси: урівноваженість поведінки, емоціональна вразливість, упевненість, наполегливість, рішучість, стриманість, сором'язливість, стійкість і змінюваність почуттів, рухливість.

<http://zhashkiv3.school.org.ua/harakteristika-na-uchnya-13-18-47-29-11-2019/>

Орієнтовні питання для консультації студентів на початку педагогічної практики

1. Складання графіку проведення відкритих занять, який надається викладачеві – керівнику практикою від кафедри та у відділ практики; графік складається за формою: дата, № уроку, час, кабінет, клас, ПІБ учителя.

2. Розподіл студентів по класах, знайомство з учителем, класом, відвідування уроків учителів і студентів-практикантів.

3. Допомога вчителю та взаємодопомога студентам-практикантам.

4. Вимоги до зовнішнього вигляду студентів, змінне взуття.

5. Дотримання культури поведінки, мовлення (неприпустимість сленгу).

6. Вивчення імен дітей (користування бейджами на початку практики).

7. Аналіз плану виховної роботи вчителя та складання індивідуального плану роботи студента.

8. Ведення щоденника практики, в якому законспектовано 10 – 12 спостережень за заняттями (скільки тижнів практики – стільки конспектів занять); записи в щоденник ведуться під час відвідування роботи на занятті!

9. Аналіз заняття проводиться за алгоритмом, наданим керівником практики.

10. Підготовка письмового самоаналізу відкритого заняття до його проведення (запис його у щоденнику, після конспекту уроку чи заходу).

11. Оцінку за проведене заняття вчитель ставить одразу після його проведення

12. Пред'явлення на перевірку плану-конспекту вчителю та керівникові практики не менш ніж за два дні до проведення уроку (заходу).

13. Структура плану-конспекту уроку (виховного заходу):

– клас;

– тема;

– мета;

– засоби виховання (обладнання);

– методи виховання.

Перебіг уроку, позакласного заняття, виховного заходу має передбачати :

– мотивацію діяльності учнів;

– план діяльності вчителя та учнів;

– зміст заняття з методами та прийомами (із зазначенням мети їх використання) відповідно до змісту теми заняття.

– дотримання логічних переходів при викладанні матеріалу;

– організацію діяльності учнів: групова; парна; командна; колективна, фронтальна, індивідуальна;

- наочність (естетика оформлення: магніти, файли; розташування на дошці (продумати оформлення дошки, що і коли слід прикріпити на неї або зняти);
- динамічну паузу – тематичну фізкультхвилинку;
- узагальнення, висновки щодо теми заняття;
- рефлексію діяльності учнів; підсумок уроку (заняття, заходу).

14. Підготовка до розробки виховного заходу передбачає використання матеріалів бібліотеки; Інтернет сайтів; ННЦ; власну творчість.

Основи педагогічної майстерності

15. Запізнення (приходити за 15 – 20 хв до початку заняття).
16. Темп заняття (низький, середній, оптимальний, високий).
17. Субординація (діти – учитель).
18. Конспект виховного заходу – не читати (спілкуватися з дітьми).
19. Емоційність, яскравість мовлення студента-педагога.
20. Необхідно грамотно формулювати фрази і завдання, не допускати мовні помилки: «Зробити завдання», «Про що ми з вами розмовляли», «З конверта дістаємо ситуацію».
21. Варто займати паузи, коли оформлюється дошка (спілкуватися з учнями).
22. Планування не менше 6 – 8 видів діяльності учнів.
23. Необхідним є розв'язання кросвордів, які пропонуються школярам під час заняття, до його проведення, з метою перевірки правильності складання.
24. Доцільним є використання різних стимулів, подарунків.
25. Використання комп'ютера як сучасного засобу навчання.
26. Прогулювання днів практики – не припустиме.
27. Дотримуватися гігієнічних вимог: провітрювати кабінет, виводити дітей із класу, закривати шафки з одягом, прибирати речі з підлоги.

Педагогічна практика надає можливість збирати матеріал для написання наукових тез до конференцій, курсових, дипломних.

**КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ХАРКІВСЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ»
ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ**

ЗВІТ

за результатами проходження педагогічної практики
«Пробні уроки в закладах загальної середньої освіти»
здобувача вищої освіти

(прізвище, ім'я, по батькові)

Факультету: психолого–педагогічного
Освітньо-кваліфікаційного рівня: бакалавр
Спеціальність: 091 Біологія
ІІІ курс, група 311 БП

Місце проходження практики

(найменування закладу загальної середньої освіти, в якому проходить практика)

Строки проходження практики з «___» _____ 202___ р. по «___»____202___ р.

Мета практики :

I. ОРГАНІЗАЦІЙНА РОБОТА

1.1. База практики _____

1.2. Керівник практики від (прізвище та ініціали викладача) _____

1.3. Характеристика бази практики : (кабінет біології, живий куточок, пришкільна ділянка, теплиця тощо) _____

1.4. Результати виконання індивідуального плану роботи

1.5. Оформлення документації : щоденника, конспектів уроків; аналізу взаємоаналізу уроків, психолого-педагогічних характеристик учнів і класу

II. НАВЧАЛЬНА РОБОТА

2.1. Проведено уроків : _____

2.2. У яких класах проводились уроки, їх теми : _____

2.3. Проведення різних типів уроків : _____

2.4. Проведено інші види і форми навчальної роботи (зазначити тему, клас) :

2.5. Методи та прийоми, які використовувалися під час проведення уроків :

2.6. Відвідування уроків біології задля набуття педагогічного досвіду :

2.7. Участь в обговоренні й аналізі відвіданих уроків :

2.8. Ознайомлення з сучасними педагогічними технологіями, методами та прийомами навчання, способами організації та оптимізації освітнього процесу і діяльності учнів з метою підвищення професійно-методичного рівня

2.9. Перевірка зошитів, контрольних і самостійних робіт учнів : _____

2.10. Сформовано професійні компетентності _____

III. ПОЗАКЛАСНА (ВИХОВНА) РОБОТА З БІОЛОГІЇ

- 3.1. Вивчення форм, методів і прийомів проведення позакласних заходів із біології для учнів 6–11 класів.
- 3.2. Проведення та аналіз позакласного заходу з біології.
- 3.3. Проведення засідань біологічного гуртка, навчальних екскурсій, тематичних вечорів, конференцій, бесід.
- 3.4. Індивідуальні заняття з учнями, які мають низький рівень навчальних досягнень.
- 3.5. Індивідуальні заняття з учнями, які мають високий рівень навчальних досягнень.
- 3.6. Випуск тематичних стіннівок, буклетів тощо.
- 3.7. Участь в організації позакласного заходу з біології.

IV. НАУКОВО-МЕТОДИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ Вивчено методичну літературу з методики викладання біології.

- 4.2. Участь у заходах, проведених у період практики (на базі практики чи кафедрою ЗВО).
- 4.3. Участь у таких видах методичної роботи:
 - а) розробка навчально-методичних матеріалів (комплексів, посібників тощо);
 - б) виготовлення дидактичного та роздаткового матеріалу, наочних посібників, оформлення тематичних стендів кабінету біології;
 - в) ознайомлення з роботою методичного кабінету школи;
 - г) аналіз навчальної програми та підручників з біології.
- 4.4. Вивчення питань змістовно-методичного та матеріально-технічного забезпечення проведення уроків із біології, наочності та технічних засобів навчання (ТЗН), методики їх використання в освітньому процесі.
- 4.5. Вивчення методики проведення факультативних занять, спецкурсів, засідань гуртків.
- 4.6. Участь у методичних заходах.
- 4.7. Підготовка матеріалів для написання дипломної роботи, реферату, статті, тез доповідей за темою.
- 4.8. Робота над методичною темою індивідуального завдання зазначення теми і результатів роботи.

V. ПРОФОРІЄНТАЦІЙНА РОБОТА

- 5.1. Проведення профорієнтаційних заходів.
- 5.2. Види та форми профорієнтаційної роботи.

VI. ВИСНОВКИ СТУДЕНТА З ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

Висловити думку про рівень одержаних в академії теоретичних знань зі спеціальності, про набуття навичок самостійного освітньої діяльності з учнями, відзначити позитивні та негативні сторони організації й проведення практики, сформулювати пропозиції щодо її вдосконалення

VII. ПЕРЕЛІК ДОКУМЕНТІВ, ЩО ДОДАЮТЬСЯ ДО ЗВІТУ

1. Індивідуальний план.
2. Щоденник, який містить розгорнуті конспекти п'яти залікових уроків із біології та їх самоаналіз.
3. Психолого-педагогічна характеристика учня та класного колективу.
4. Електронне методичне портфоліо майбутнього вчителя біології:
 - ✓ Електронні версії 5 конспектів уроків.
 - ✓ Самоаналіз уроків та інших занять.
 - ✓ Тематичні презентації до 5 проведених уроків.
 - ✓ Відеоматеріали до уроків, фізкультхвилинок.
 - ✓ Власні методичні розробки.
 - ✓ Матеріали, які засвідчують виконання індивідуальної науково-дослідної роботи: результати педагогічних досліджень (тези доповідей за актуальною педагогічною (методичною) проблемою; сертифікат(-и) проходження онлайн-курсу(-ів), семінарів щодо теми науково-дослідної роботи:
 - ✓ Фотоколаж «Педагогічна практика в ЗЗСО».
 - ✓ Педагогічне есе «Педагогічна практика з біології».
5. Відгук керівника практики про результати педагогічної практики.

Студент _____

(підпис)

«_____» _____ 202__ р.

Звіт та інші документи студента перевірені і допущені до захисту на засіданні кафедри.

Оцінка з практики _____

Керівник практики від кафедри _____

(підпис)

«_____» _____ 202__ р.